

Acrocephalus

— 51 —

naslov uredništva address of the editorial office	61000 Ljubljana, Langusova 10
glavni urednik managing editor	Iztok Geister, 64202 Naklo, Pokopališka 13, tel. 064/47 170
uredniški odbor editorial board	Iztok Geister, Bojan Marčeta (za fotografijo, photography), Slavko Polak (za ilustracije, drawings), Andrej Sovinc (pomočnik glavnega urednika, assistant editor), Rudolf Tekavčič (tehnični urednik, technical editor)
uredniški svet editorial council	dr. Miha Adamič, Janez Gregori, Andrej Hudoklin, dr. Boris Kryštufek, dr. Sergej D. Matvejev, Andrej Sovinc, Dare Šere, Davorin Tome, dr. Andrej Župančič
oblikovalec lay out	Iztok Geister
lektor in prevajalec revised and translated by	Henrik Ciglič
tisk print	Tiskarna Tone Tomšič, Ljubljana, Gregorčičeva 25 a
cena	7,5 DEM za številko, letna naročnina 30 DEM
naklada	500 izvodov

Revijo sofinancira Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE
BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov address	61000 Ljubljana, Langusova 10 tel. 061/262 017
predsednik president	Franci Janžekovič 62000 Maribor, Maistrova 10 tel. 062/20 618
podpredsednik vicepresident	Franc Bračko 62000 Maribor, Gregorčičeva 27 tel. 062/29 086
tajnik secretary	Peter Trontelj 61000 Ljubljana, Cesta na Laze 27 tel. 061/575 732
blagajnik treasurer	Tatjana Čelik 63320 Velenje, Stantetova 8 tel. 063/858 888
žiro račun	50100-620-133-05-1018116-2385287
izvršilni odbor executive board	Andrej Bibič, Franc Bračko, Luka Božič, Tatjana Čelik, Iztok Geister, Tomaž Jančar, Franc Janžekovič, Primož Kmecl, Bojan Marčeta, dr. Sergej D. Matvejev (častni član), Miro Perušek, Dare Šere, Peter Trontelj, Milan Vogrin, dr. Andrej Župančič (častni član)
letna članarina	20 DEM za posameznike (10 DEM za učence in študente, 5 DEM za podmladek) in 200 DEM za ustanove
International Girobank	No. 50100-620-133 7383-99885/0

Prehrana pegaste sove *Tyto alba* na Ljubljanskem barju

Diet of the Barn Owl *Tyto alba* at Ljubljansko Barje

Davorin TOME

UVOD

Pegasta sova *Tyto alba* je vrsta s circumpolarnim arealom. Poseljuje predvsem tople kraje z majhno nadmorsko višino. V Evropi živi od Portugalske do Črnega morja in od Škotske do Sredozemlja. Ni je samo v goratem pasu, ki se razteza od Alp preko Dinarskega pogorja do Grčije. Ta pas pa je tudi južni del ločnice med dvema podvrstama: svetlo *T. alba*, ki živi v zahodni, in temno *T. a. guttata*, z razširjenostjo v vzhodni Evropi (Cramp, 1985). V Sloveniji živita obe podvrsti (neobjavljeni podatki).

Zaradi obsežnega areala je pegasta sova med najbolj raziskanimi sovami na svetu (Mikkola, 1983). To pa ne velja za Slovenijo, kjer ne poznamo zadovoljivo niti njene razširjenosti. Prehrana je bila delno že obdelana, rezultati pa doslej še niso bili objavljeni.

Namen dela je predstaviti prehrano temne podvrste pegaste sove *Tyto alba guttata* na Ljubljanskem barju. Rezultate sem dodatno ovrednotil s primerjavo prehrane sov na Hrvaškem (Istra, Baranja), v Avstriji in Italiji.

Za pomoč pri terenskem delu se zahvaljujem S. Jurečiču, D. Šeretu in P. Trontlju.

METODE IN MATERIAL

Metoda ugotavljanja prehrane pegaste sove je bila klasična – preiskovanje izbljuvkov. V rezultatih sem upošteval samo material, nabran v letu 1991 na vzhodnem delu Ljubljanskega barja.

Male sesalce sem določal po ostankih lobanj in čeljustnic s pomočjo priročnika (Kryštufek 1985). Žuželk in ptic zaradi zanemarljivega deleža v prehrani nisem določal do nižjih taksonomskih kategorij. Število malih sesalcev sem ugotavljal s štetjem lobanj, pri ptičih sem štel kljune, pri žuželah pa glave.

Biomaso plena sem izračunaval iz povprečnih tež uplenjenih vrst, ki sem jih povzel po literaturi (Kovačič, 1984, Mikuska et. al., 1980, Tome, 1991). Pri velikem voluharju *Arvicola terrestris* in pri podganah *Rattus spp.* so lobanje pripadale mladim osebkom, zato sem računal s polovično težo odraslih živali.

Podobnost v prehrani med sovami iz različnih območij sem računal s podobnostnim indeksom (McNaughton & Wolf, 1973; v Mikkola, 1983).

$$P_i = \frac{(2M_i)}{(A_i + B_i)}$$

A_i = delež vrste i v prehrani sove iz prvega in B_i = delež vrste i v prehrani sove iz drugega vzorca. M_i = nižji izmed deležev vrste i iz prvega in drugega vzorca. Vrednost indeksa se giblje med 0 in 1, pri čemer pomeni 1 popolno podobnost, 0 pa popolno različnost. V praksi kažejo vrednosti med 0,8 in 1 veliko podobnost, med 0,5 in 0,8 zmerno podobnost in med 0 in 0,5 nizko podobnost.

Za računanje ovalnosti izbljuvkov sem uvedel formulo:

$$O_v = \frac{D + \check{S} + V}{3D}$$

D = dolžina, $\check{S}$ = širina (največji premer izbljuvka) in V = višina izbljuvka (najmanjši premer). Vrednost indeksa se giblje med 0,33 in 1, pri čemer pomeni 1 povsem okrogel, 0,33 pa (teoretično!) povsem podolgovat izbljuvek.

Pri ugotavljanju odvisnosti velikosti izbljuvka od števila vsebovanih enot plena, sem zaradi poenostavitve širino in višino izbljuvkov preračunal po formuli $\text{širina} = (\text{širina} + \text{višina})/2$.

REZULTATI

Izbljuvki pegaste sove so merili v povprečju $40,5 \times 24,9 \times 19,9$ mm (tab. 1). Vsebovali so od 1 do 13 enot plena (povprečno 4,2, mediana = 4) (tab. 3, slika 1). Povprečna biomasa plena na izbljuvek je znašala 59,5 g, povprečna teža uplenjene živali pa 14,2 g (tab. 3, slika 2).

V 99 izmerjenih izbljuvkih in v razsutem materialu sem našel 455 enot plena. Od tega je bilo 450 (99 %) malih sesalcev, 4 (0,8 %) ptice in ena (0,2 %) žuželka. Med malimi sesalci je 80 (18 %) lobanja pripadalo voluharicam *Arvicolidae*, 67 (15 %) mišim *Muridae* in 303 (67 %) rovkam *Soricidae*. Najbolj plenjena vrsta je bila močvirska rovk *Neomys anomalus* (tab. 2).

Povprečna širina izbljuvka je v odvisnosti od števila živali, katere je vseboval, naraščala logaritemsko ($r = 0,99$, $p > 0,001$), dolžina pa linearno ($r = 0,97$, $p < 0,001$) (slika 3). Vrednosti so izračunane iz izbljuvkov, v katerih je bilo od ena do osem enot plena. Tistih z več kot osmimi enotami plena je bilo premalo za statistično ovrednotenje soodvisnosti.

Tabela 1: Velikost izbljuvkov ($N = 99$)

Table 1: Pellet sizes ($N = 99$)

		min	max	$\bar{X}$	SD
dolžina	length	17	74	40,5	11,3 mm
širina	width	13	31	24,9	3,8 mm
višina	height	12	26	19,9	3,1 mm
ovalnost	roundness	0,56	0,92	0,71	0,006

Legenda:

min = najmanjša vrednost (minimum)

max = največja vrednost (maksimum)

$\bar{X}$ = povprečje (average)

SD = standardna deviacija (standard deviation)

Tabela 2: Prehrana pegaste sove na Ljubljanskem barju v letu 1991

Table 2: Diet of the Barn Owl at Ljubljansko barje in 1991

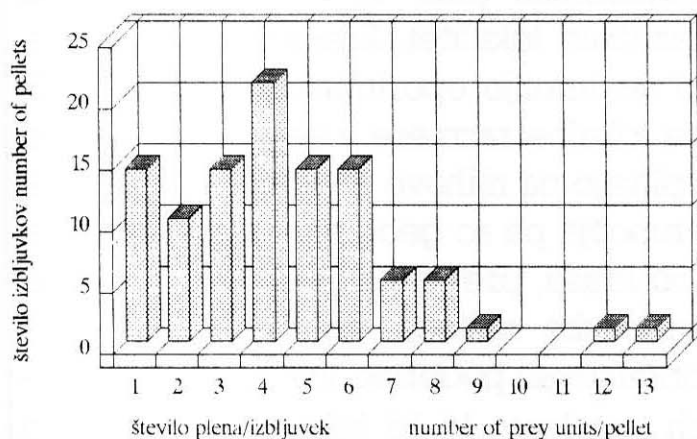
n	species	vrsta	T	N	%	B	%
1.	<i>M. arvalis</i>	poljska vol.	24	35	7,7	840	13,0
2.	<i>M. agrestis</i>	travniška vol.	33	19	4,2	627	9,7
3.	<i>Microtus sp.</i>		29	1	0,2	29	0,4
4.	<i>P. subterraneus</i>	vrtna voluharica	16	21	4,6	336	5,2
5.	<i>C. glareolus</i>	gozdna voluharica	22	1	0,2	22	0,3
6.	<i>A. terrestris</i>	veliki voluhar	50	3	0,6	150	2,3
7.	<i>A. sylvaticus</i>	nav. belonoga miš	19	14	3,1	266	4,1
8.	<i>Apodemus sp.</i>		19	15	3,3	288	4,4
9.	<i>M. musculus</i>	hišna miš	20	8	1,7	160	2,5
10.	<i>M. minutus</i>	pritlikava miš	7	28	6,2	196	3,0
11.	<i>R. rattus</i>	črna podgana	70	1	0,2	70	1,1
12.	<i>Rattus sp.</i>		70	1	0,2	70	1,1
13.	<i>S. araneus</i>	gozdna rovka	9	64	14,1	576	8,9
14.	<i>S. minutus</i>	mala rovka	6	1	0,2	6	0,1
15.	<i>Sorex sp.</i>		8	1	0,2	8	0,1
16.	<i>N. fodiens</i>	povodna rovka	13	18	3,9	234	3,6
17.	<i>N. anomalus</i>	močvirska rovka	13	95	20,9	1235	19,1
18.	<i>Neomys sp.</i>		13	8	1,7	104	1,6
19.	<i>C. leucodon</i>	poljska rovka	11	65	14,3	715	11,0
20.	<i>C. suaveolens</i>	vrtna rovka	9	44	9,7	396	6,1
21.	<i>Crociodura sp.</i>		10	7	1,5	70	1,1
22.	<i>Aves</i>	ptice	20	4	0,9	80	1,2
23.	<i>Insecta</i>	žuželke	1	1	0,2	1	—
Skupaj				455	99,8	6479	99,9

Legenda:

T = teža (weight)

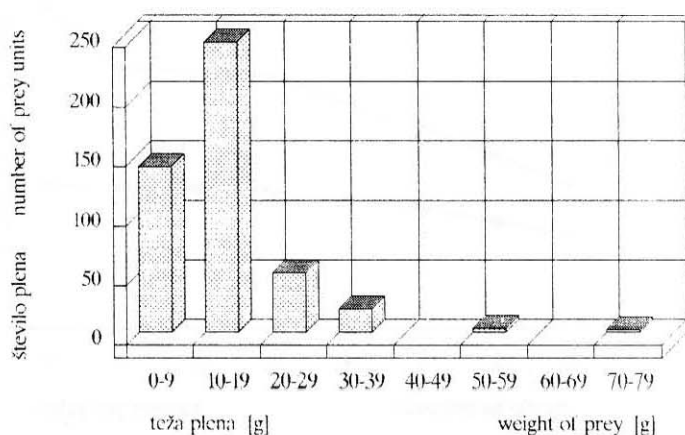
N = število (number)

B = biomasa (biomass)

Slika 1: Število plena na izbljuvek

Figure 1: Number of prey units per pellet

Slika 2: Razporeditev plena po teži

Figure 2: Distribution of the prey units according to their weight

Tabela 3: Primerjava prehrane pegaste sove iz različnih lokalitet

Table 3: Comparison of the Barn Owl's diet from different localities

	It	Av	Is	Ba	Lb
N	511	837	1008	4067	455
A	3,1	—	3,06	3,23	4,23
B	21,5	19,8	19,4	17,2	14,2
C	66,6	—	60,2	55,5	59,5
v	22,1	60,9	0,9	22,7	17,6
m	38,5	10,8	51,5	22,1	14,7
r	29,7	23,1	44,8	44,2	66,6
o	9,7	5,2	2,8	11,0	1,1

Legenda:

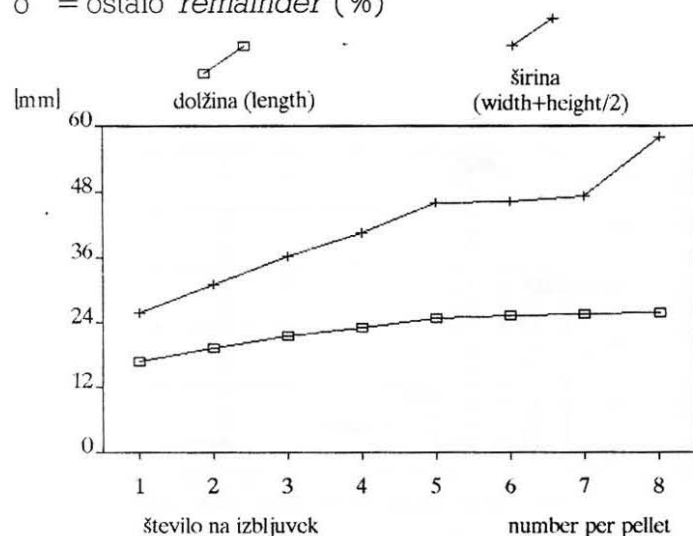
It = Italija (Contoli et al., 1978)

Av = Avstrija (Habersohn, 1972)

Is = Istra (Kovačič, 1984)

Ba = Baranja (Mikuska et al., 1980)

Lb = Ljubljansko barje

N = velikost vzorca
numerus – numberA = povprečno število plena na izbljuvek
average number of prey units per pelletB = povprečna teža plena
average weight of preyC = povprečna teža plena na izbljuvek
average weight of prey per pelletv = voluharice *Arvicolidae* (%)m = miši *Muridae* (%)r = rove *Soricidae* (%)o = ostalo *remainder* (%)

Slika 3: Odvisnost velikosti izbljuvka od števila enot plena v izbljuvku

Figure 3: Dimensions of pellet according to number of prey units per pellet

Tabela 4: Indeksi podobnosti med prehrano pegastih sov iz različnih lokalitet

Table 4: Similarity index between the diet of Barn Owls from different localities

It	Av	Is	Ba	Lb	
****	0,10	0,38	0,25	0,25	It
	****	0,10	0,46	0,33	Av
		****	0,26	0,29	Is
			****	0,51	Ba
				****	Lb

Legenda: glej Tab. 3!

DISKUSIJA

Čeprav preiskani vzorec ni velik, nazorno prikazuje, da je pegasta sova na Ljubljanskem barju v letu 1991 plenila praktično samo male sesalce (tab. 1). Med njimi so bile z dvema tretjinama zastopane rove. Kljub temu, da so bili mali sesalci najpomembnejši plen tudi v sosednjih območjih (tab. 3), pa je bil tako visok delež rovk najden samo na barju.

Za pegasto sovo velja, da je v prehrani oportunist (Mikkola, 1983) – lovi brez izbire vse, kar ji pride pod kremplje. S tem lahko razložimo nizke indekse podobnosti (tab. 4) v prehrani sov iz različnih lokalitet. Značilno za plenilce, ki se hranijo oportunistično je namreč, da lokalne razmere v sestavi plena zelo vplivajo na njihovo prehrano. Primerjana območja pa so geografsko tako različna (od krasi, prek alpskih dolin in barij do panonske nižine), da bi v njih težko pričakovali podobno vrstno sestavo malih sesalcev, ki bi bila pogoj za večjo podobnost omenjenega indeksa. Še največja podobnost je bila med vzorcema prehrane iz barja in iz Baranje.

Visok delež rovk v izbljuvkih je torej verjetno posledica njihove goste naseljenosti v lovnem območju sove. To stanje pa je lahko trajna ali pa le prehodna slika dominance malih sesalcev na Ljubljanskem barju. Na to bi sicer odgovorila večletna raziskava, nekaj ugotovitev pa lahko dobimo že iz izsledkov proučevanja dominance malih sesalcev na Ljubljanskem barju v letih 1978–80 (Kryštufek, 1982). Avtor je v tem obdobju na travnikih ugotovil nižji delež rovk (50 %) in miši (4 %) na račun višjega deleža voluharic (45 %). Gozdna in močvirska rovk pa sta bili dominantni vrsti rovk v obeh raziskavah.

Visok delež rovk v prehrani je bil glavni razlog majhne povprečne teže ujetega plena (rovke so telesno najmanjši mali sesalci) (tab. 3). Kot posledica tega je sova morala na dan upleniti več osebkov kot ista vrsta iz primerjanih lokalitet. Zato je povprečno število enot plena v izbljuvku na barju za celo enoto višje kakor v Italiji, Avstriji in na Hrvaškem. Povprečna teža vsega plena v izbljuvku je bila podobna na vseh lokalitetah.

Razumljivo je, da je bil izbljuvek večji, če je vseboval več enot plena. Zanimivo pa je, da se njegova širina pri tem ni spreminjala linearno, temveč logaritemsko. To je verjetno posledica zmogljivosti požiralnika, saj se zaradi omejenega premera in elastičnosti izbljuvek ne more širiti v nedogled. Dolžina je, kar se tiče anatomije prebavil, manj omejena. Njena velikost se je zato spreminjala bolj linearno. Spreminjanje števila plena je torej v prvi vrsti vplivalo

na dolžino izbljuvka, na širino pa deloma le pri nižjih vrednostih.

LITERATURA

CONTOLI, L. & GIAMPIERO, S. (1978): Predation on small mammals by tawny owl and comparison with barn owl in the Farma valley (central Italy). *Boll Zool* 45; 323-335.

CRAMP, S. (ed.) (1985): The birds of western Palearctic 4. Oxford University Press, New York. 960 pp.

HABERSON, M. (1972): Eine Schleiereulenge-wollausbeute von Baumgarten an der March. *Egretta* 2; 61-63.

KOVAČIČ, D. (1984): Ishrana kukuvije drijemavice (*Tyto alba Scop* 1769) u okolici Rovinja. *Bilten društva Bosne i Hercegovine, Sarajevo* 1984; 133-138.

KRYŠTUFEK, B. (1980): Mali sesalci. Naša rodna zemlja. Prirodoslovno društvo Slovenije, Ljubljana. 29 pp.

KRYŠTUFEK, B. (1982): Sesalci (Mammalia) Ljubljanskega barja. – *Biološki vestnik* 30 (2); 33-56.

MIKKOLA, H. (1983): Owls of Europe. T & A D Poyser Ltd., Staffordshire. 397 pp.

MIKUSKA, J. & VUKOVIČ, S. (1980): Kvalitativna i kvantitativna analiza ishrane kukuvije drijemavice *Tyto alba Scop.* 1769 na području Baranje s posebnim osvrtom na rasprostranjenost sitnih sisavaca. *Larus* 31; 269-288.

TOME, D. (1991): Diet of the Long-eared Owl *Asio otus* in Yugoslavia. *Ornis Fennica* 68; 114-118.

POVZETEK

Pegasta sova *Tyto alba guttata* se je na Ljubljanskem barju prehranjevala praktično samo z malimi sesalci (99 %). Od 450 enot plena jih je kar 66 % pripadalo rovkam *Soricidae*. Glede na to, da sova lovi male sesalce oportunistično, je tako visok delež rovk verjetno posledica razmer v njenem lovnem habitatu. Majhno povprečno težo plena (14,2g) je sova nadomestila z večjo količino ujetega plena na dan (4,2 enoti plena na izbljuvek). Širina izbljuvka se je s povečevanjem števila enot plena v njem večala logaritemsko, dolžina pa bolj linearno.

SUMMARY

At Ljubljansko Barje the Barn Owl *Tyto alba guttata* fed practically on small mammals only (99 %). Of 450 prey units no less than 66 % were attributed to shrews *Soricidae*. Considering the fact that the owl catches little mammals opportunistically, such great percentage of shrews can be presumably attributed to the conditions in its hunting habitat. The rather small average weight

of its prey (14,2 g) was probably compensated with a greater amount of caught prey per day (4,2 prey units per pellet). With the increasing number of prey units in it, the pellet length increased in a rather linear manner, while a proportionate increase in its width was noticeable only up to the number of six units per pellet.

Davorin Tome, Jamova 66, Ljubljana

Gnezditev malega deževnika *Charadrius dubius* v antropogenih habitatih v Ljubljani Breeding of Little Ringed Plover *Charadrius dubius* at anthropogenic habitats in Ljubljana

Peter TRONTELJ

UVOD

Hitro stopicajoč, kot navita otroška igračka, mali deževnik izginja med velikimi kamni rečnega prodišča. Njegov nežni žvižg zamira v šumenju brzic.

Tako stereotipno »romantično« predstav o malem deževniku bralcu ponuja domala vsa slovenska ornitološka literatura. Večina avtorjev ga omenja kot gnezdilca prodnatih bregov voda in rečnih otokov. Njegovo gnezdenje v habitatu, nastalem s človekovim posegom, prvi eksplicitno omenja Šere (1982), in sicer na deponiji gramoza, oddaljeni 200 m od levega brega Save nasproti Jarš. Bibič in Janžekovič (1989) pišeta o gnezdenju in zadrževanju malih deževnikov na poljih sladkorne pese v okolici Veržerja. Natančnejših podatkov o gnezdišču (poraslost, prodnatost, bližina vode) ne omenjata.

V mnogih predelih srednje Evrope

mali deževnik naseljuje skoraj izključno antropogeno nastale habitate, saj je njegova prvotna gnezdišča uničil človek, ali pa naravnih prodišč preprosto ni bilo. Tako je s človekovo »pomočjo« v prvi polovici tega stoletja koloniziral Britansko otočje. Pri tem naseljuje površine z borno vegetacijo, ne vedno v bližini vode, npr. deponije gradbenega materiala, gramoznice, gradbišča, izsušene blatne površine in šotišča, njive in celo smetišča. Tu se zadržuje tudi na preletu in letovanju.

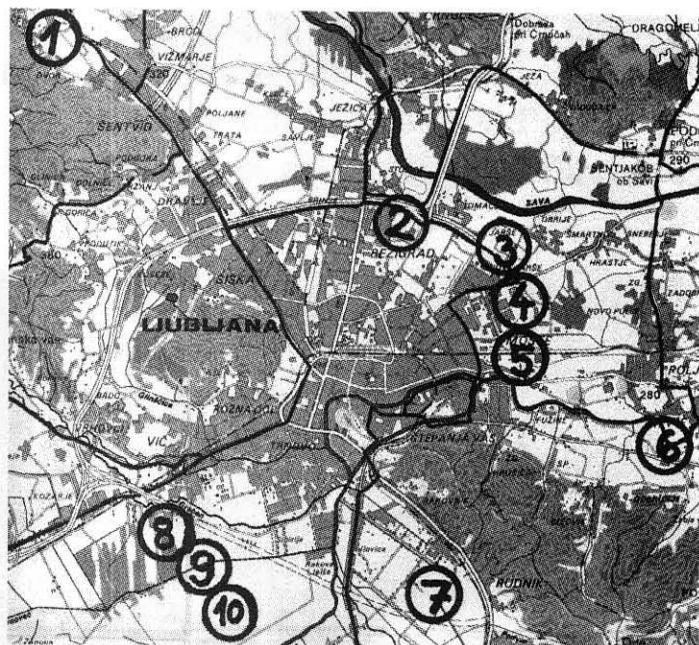
METODA DELA

V letih 1990 in 1991 sem v Ljubljani in ožji okolici pregledal vse meni znane in dostopne površine, za katere sem ocenil, da bi lahko bile gnezdišče malega deževnika. Pri tem sem se omejil

na območje med Savo na severu, Poljem in Vevčami na vzhodu, Ljubljanskim barjem na jugu in obronki Polhograjskega hribovja na zahodu. Ugotavljanje prisotnosti in iskanje gnezd v večini primerov ni bilo problematično, saj so bile raziskane površine izolirane in dobro pregledne. Težave so bile le pri ograjenih površinah s prepovedanim dostopom. Te sem pregledal z daljnogledom kar prek ograje. Gnezd tukaj nisem iskal, ravno tako ne na lokalitetah s precejšnjimi motnjami (promet, otroci), kjer mi je zadostovalo opazovanje sumljivega obnašanja (svarilni klici, spreletavanje, hlinjenje poškodb) ali stalna prisotnost v gnezdilnem obdobju.

REZULTATI

Malega deževnika sem na obravnavanem območju opazoval na 10 različ-

Slika 1: Lega gnezdišč malega deževnika v Ljubljani in ožji okolici. Številke se ujemajo s številkami v besedilu.

Fig. 1: Position of Little Ringed Plover's nest sites in Ljubljana and its immediate vicinity. The numbers correspond with those stated in the text.

nih lokalitetah, od tega na 9 kot nedvomnega oziroma verjetnega gnezdilca. Točnejše podatke podajam v pregledu posameznih lokacij:

1. Gramoznica Stanežiče

Obsega več ločenih površin, na katerih poteka izkop. Del gramoznice je rekultiviran in obdelan. Mali deževniki gnezdijo na pribl. 4 ha veliki površini aktivnega dela gramoznice, ki je skoraj brez vegetacije. V najglobljem delu je precej velika stalna luža, ob kateri se ptice rade zadržujejo in iščejo hrano. V obeh letih so tu gnezdili 3–4 pari. Gnezdeče ptice in njihov zarod ogrožajo ljubitelji motoriziranega športa, ki so si spomladi 1991 postavili progo za dirke z avtomobili in motorji prav v deževnikovo gnezdišče. V gramoznici gnezdita tudi 2 para prosnikov *Saxicola torquata*.

2. Gramoznica SCT ob Hošiminhovi ulici

Je velika in zelo razgibana, na nekaterih delih že močno porasla z vrbovjem in drugim grmovjem, ima tudi nekaj manjših vodnih površin. Ravnih in neporaslih delov, kjer gnezdijo deževniki, je manj. Leta 1991 so gnezdili 2–3 pari. Med tukajšnjimi gnezdilci je tudi siva penica *Sylvia communis* (4 pari).

3. Gramoznica Jarše – Gradis betonarna

Tudi ta gramoznica je močno razgibana in zarasla, z nekaj vodnimi površi-

nami. Na edini večji borno porasli uravnavi je leta 1991 verjetno gnezdil 1 par malega deževnika. Od drugih zanimivejših vrst naj omenim sivo penico *Sylvia communis* (4 pojoči ♂) in jerebico *Perdix perdix* (2 ex.).

4. Javna skladišča BTC ob Bratislavski cesti

Nekaj peščenih in gramoznih površin med parkirišči, cestami, železnico in skladiščnimi zgradbami. Par malih deževnikov je leta 1991 gnezdil na manjši (prib. 0,2 ha) ograjeni peščeni površini ob železniški progi, redko porasli s kserofilno vegetacijo.

5. Parcela ob Letališki cesti pri Yulonu

Je ograjen pravokotnik nasutega grušča, ki meri slab hektar. Na nekaterih mestih je precej gosta zarast z zelišči. Leta 1991 je gnezdil 1 par malih deževnikov. Drugi zanimivi gnezdilci so repaljščica *Saxicola rubetra* (1 par), čopasti škrjanec *Galerida cristata* (2 para) in prosnik *Saxicola torquata* (2 para), ki sta gnezdila na gradbišču v neposredni bližini.

6. Zasuta gramoznica pri Dobrunjah

Neporasla in slabo porasla površina je dokaj obsežna, vendar je tu stalen pritisk tovornjakov in osebnih avtomobilov, ki dovažajo gradbene in druge odpadke ter zasipajo še preostali del gramoznice. Tako je bil uspeh gnezdenja enega ali dveh parov v letu 1991 vprašljiv. Tudi tukaj je manjša, precej zrasla vodna površina. Drugi gnezdilci so

siva penica *Sylvia communis* (2 para), šmarnica *Phoenicurus ochruros* (2 para) in repaljščica *Saxicola rubetra* (1 par). Zanimiva pozna preletnika sta rjava cipa *Anthus campestris* in kupčar *Oenanthe oenanthe*, ki sem ju opazoval 26. 5. 1991.

7. Industrijska cona Rudnik

Večina gruščnate in prodnate površine zavzema načrtovano gradbišče razvpitega Polikemovega skladišča. Velik del je ograjen in tako nedostopen in nepregleden. Glavno gnezdišče malega deževnika je depresija kvadratne oblike s stranico prib. 70 m. V letu 1990 ni bilo preveč poraslo, le tu in tam so bile zaplate gostejše vegetacije, vmes so poganjale posamezne mlade vrbe. Nekaj je tudi občasnih luž. Takrat je tam gnezdilo 5 parov in še eden v bližnji okolici. Tako velika gnezditvena gostota (10 parov/ha) je pri malem deževniku izjema, saj kot teritorialna ptica navadno brani večji teritorij. V tem primeru lahko rečemo, da je šlo za polko-

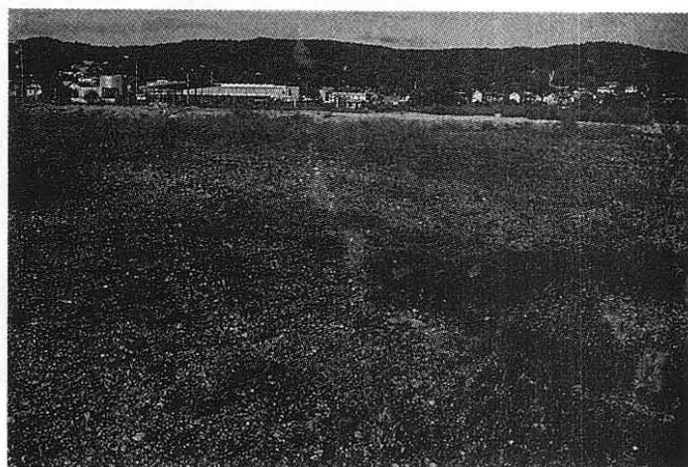

Foto 1: Gnezdišče malih deževnikov v industrijski coni Rudnik (P. Trontelj)

Photo 1: Little Ringed Plover's nest site in one of the town's industrial zones. (P. Trontelj)

lonijsko gnezdenje (Hayman, Marchant, Prater, 1986). Leta 1991 se je to gnezdišče precej bolj zaraslo, zlasti so se razbohotile vrbe. Zato sta tu gnezdila le 2 para, v okolici pa še 1–2 dodatna para.

8. Grušcnata površina pri Plutalu

Je manjša, okoli 0,3 ha velika nasuta površina z nekaj bolj ali manj stalnimi lužami. Maja 1991 me je S. Polak opozoril na zadrževanje dveh malih deževnikov in njuno sumljivo vedenje. Sam sem nekaj dni kasneje opazoval parjenje in »preizkušanje« gnezдне jamice. Vendar do gnezdenja ni prišlo, verjetno zaradi motenj, ki so jih povzročali težki tovarnjaki, ko so vsako uro večkrat peljali prav čez deževnikovo prebivališče. Domnevam, da se je par konec maja preselil na lokaliteto št. 9, oddaljeno le 500 m.

9. Avtosejem na odlagališču smeti »Barje«

Velik del opuščenega smetišča je nasut z gruščem in rabi kot prostor za tedenski sejem rabljenih avtomobilov. Na robu te površine, nekoliko odmaknjeno od največjega vrveža, je leta 1991 verjetno gnezdil par malih deževnikov, ki se je umaknil z bližnjega poskusnega gnezdišča pri Plutalu.

10. Njive na severnem delu Ljubljanskega barja

Na predelu med južno obvoznico in Ljubljano imajo Ljubljanske mlekarne obsežnejše koruzne njive. V prsti je zelo malo kamenja, tako da o prodnatosti njiv ne moremo govoriti. Deževnike

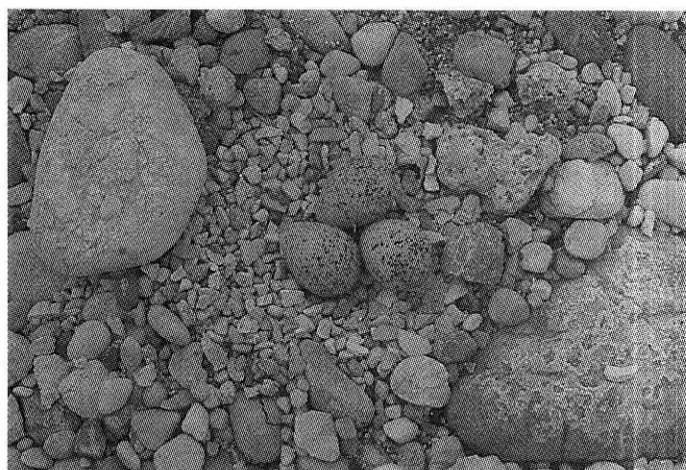

Foto 2: Gnezdo malega deževnika, fotografirano 20. 5. 1990 v gramoznici Stanežiče (P. Trontelj)
Photo 2: Little Ringed Plover's nest, photographed on May 20th, 1990, at Stanežiče gravel pit (P. Trontelj)

sem tu opazoval 18. 4. 1991, ko se je 1 ex. zaradi sneženja verjetno ustavil na preletu, in 12. 6. 1991 (2 ex.), vendar nisem opazil nič takega, kar bi kazalo na gnezditev.

DISKUSIJA

Vseh 9 lokalitet, na katerih je v letih 1990 in 1991 gnezdil oziroma verjetno gnezdil mali deževnik, si je po svojih osnovnih ekoloških razmerah (prehrambne osnove nisem raziskoval) podobnih. V glavnem gre za nasute površine ali za gramoznice. Nekoliko se razlikujejo po obliki in granulaciji nasutega materiala (prod, grušč, gramoz), kar pa na deževnike očitno ne vpliva. Vegetacija je povsod redka in nizka – okrog 0,5 m, le izjemoma višja. Prevladujejo zelnate rastline, ponekod med gramozom poganjajo mlade vrbe, na stalno vlažnih tleh rastejo mahovi. Nekaj površin je skoraj golih, nikjer pa zarast ni tako gosta, da bi onemogočala pregled in ovirala gibanje pri tleh. Na 7 gnezdiš-

čih so bolj ali manj stalne luže ali mlake, velike od nekaj 10 do nekaj 100 m². Ob njih se ptice rade zadržujejo in iščejo hrano. Prisotnost takih vodnih površin verjetno vpliva na privlačnost gnezdišča, ni pa pogoj. Še manjša je odvisnost malih deževnikov od bližine večjih voda, katerih prodnata obrežja so njihovi prvotni habitat. Ind. cona Rudnik, kjer je bila ugotovljena največja koncentracija in številčnost gnezdečih deževnikov, je od Save tako oddaljena (7 km), leži pa tudi v drugem geografskem predelu, zato je o povezavi težko govoriti. Bližja Ljubljana je s svojimi strmimi in poraslimi bregovi za malega deževnika nezanimiva. Ker je kar 5 gnezdišč na severu Ljubljane od Save oddaljenih le 1–2 km, sklepam, da je v tem delu mesta več primernih površin za prehrano. Migracij med njimi in Savo nisem nikoli opazoval.

V letih 1990 in 1991 je na obravnavanem področju gnezdilo najmanj 15 parov malih deževnikov. To je dva- do trikrat več kot na savskih prodiščih med Tacnom in Zalogom, kjer letno gnezdi 4–7 parov (P. Černe, ustno). Gnezditvena gostota na večini gnezdišč je bila 1–2 para/ha, posamezni pari so naseljevali tudi površine velike le 0,2–0,3 ha, največjo gostoto pa sem zabeležil v ind. coni Rudnik (10 parov/ha).

Mali deževnik uspešno naseljuje habitate iz druge roke in tako nadomešča izgube svojih naravnih gnezdišč. In zakaj je pri tem tako uspešen? Rečna prodišča so zelo spremenljiv in nestalen življenjski prostor. Spremeni jih lahko že spomladanska visoka voda, z leti izginjajo stara in nastajajo nova. Tako je

ob naravnem stanju vodnega toka. V boju za obstanek so zmagale tiste ptice, ki so prve reagirale na spremembo in si poiskale novo gnezdišče. Podobno je v urbanem okolju, kjer nastajajo nova gradbišča, gramoznice in podobne površine, ki pa z enakim tempom izginjajo. Če deževnikom zagotavljajo podobne ekološke razmere kot naravna prodišča, jih bodo naselili že kmalu po njihovem nastanku. Kljub temu mali deževnik slej ko prej ostaja ogrožena vrsta. Primernih nadomestnih gnezdišč je malo in večina jih obstaja le kratek čas. V času gnezdenja varnost ni zagotovljena, tako da mnogo legel propade zaradi prometa in drugih motenj. Tako je na vrhniškem odlagališču odpadkov na nasutem grušču spomladi leta 1991 še bilo gnezdišče treh parov deževnikov, poleti istega leta pa so tam naredili stezo za avtokros. Nadaljnji problem pomeni zaraščanje, ki bi se ga dalo razmeroma lahko odpraviti z mehanskim čiščenjem.

Za konec naj nakažem še nekaj vprašanj, pomembnih z vidika varstva narave in nadaljnjega obstoja te vrste pri nas: Kakšna je slika drugod po Sloveniji? Kakšno je številčno razmerje med populacijo na naravnih in populacijo na sekundarnih biotopih? Ali z večanjem števila antropogeno nastalih habitatov populacija raste (kot v nekaterih drugih delih Evrope), ali prihaja le do prerazporeditve? In končno, ali vse te umetno nastale površine sploh zadostujejo kot nadomestilo za uničena in izkoriščana rečna prodišča?

Odgovore bi bilo mogoče poiskati že v razmeroma kratkem času, saj so prebivališča malega deževnika zelo speci-

fična in lahko opazna ter dostopna, samo preverjanje prisotnosti in preštevane pa je tudi preprosto in časovno nezahtevno.

LITERATURA

BIBIČ, A. & JANŽEKOVIC, F. (1989): Ptichi Veržeja in okolice. *Acrocephalus* 41-42: 45-50, Ljubljana.

HAYMAN, P. & MARCHANT, J. & PRATER, T., 1986: *Shorebirds*. Christopher Helm, London.

KLAFS, G. & J. STÜBS, 1987: *Die Vogelwelt Mecklenburgs*. Aula Verlag, Wiesbaden.

ŠERE, D. (1982): Ptichi Stožic pri Ljubljani. *Acrocephalus* 13-14, Ljubljana.

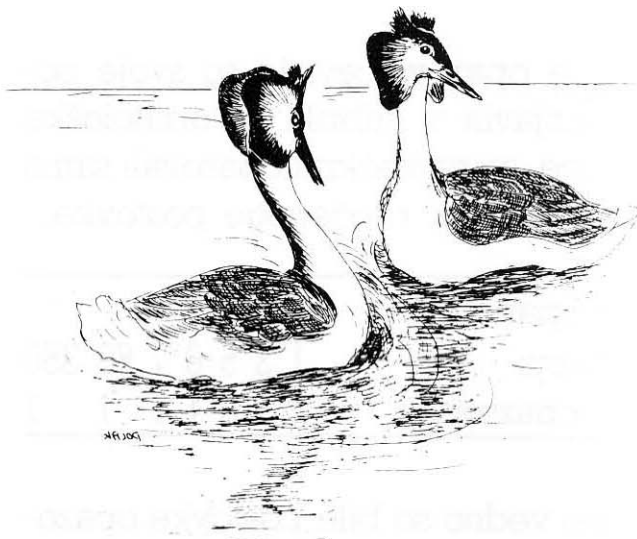
POVZETEK

O gnezdenju malega deževnika na habitatih iz druge roke v Sloveniji je bilo do sedaj na voljo le malo podatkov. Novejše raziskave so pokazale, da naseljuje primerne površine tudi v urbanih okoljih, tako tudi na področju Ljubljane v letih 1990 in 1991, ki ga obravnavam v članku. Mali deževnik je gnezdil na 9 različnih lokalitetah. V 3 primerih je šlo za še obratujoče gramoznice, v ostalih 6 pa za površine nasutega gruča, peska ali gramoza, v glavnem gradbišča. Površina, primerna za deževnike, je merila prib. od 0,2 do 5 ha. Vegetacija nikjer ni bila tako gosta in visoka, da bi onemogočala pregled ali ovirala gibanje pri tleh. Na 7 gnezdiščih so bile manjše vodne površine, očitno zelo privlačne za deževnike, medtem ko sta bili 2 gnezdišči popolnoma suhi. Gnezditvena gostota na večini gnezdišč je bila 1-2 para/ha, v industrijski coni Rudnik, kjer je gnezdilo 5 parov na vsega 0,5 ha veliki površini, pa je prišlo do polkolonijskega gnezdenja. Na celotnem področju Ljubljane južno od Save je gnezdilo najmanj 15 parov, medtem ko ob 15 kilometrih Savinega toka na severu Ljubljane gnezdi le 4-7 parov. To dokazuje, da so tudi v Sloveniji umetno nastali habitatni vse bolj pomembni za malega deževnika, ki mu človek z regulacijo rek in eksploatacijo prodišč uničuje naravna prebivališča.

SUMMARY

Very few details about the Little Ringed Plover's breeding in the so-called secondhand habitats in Slovenia have been known so far. The latest research, however, has shown that this species inhabits suitable places in urban environments also, e.g. the district of Ljubljana, dealt with in this article for the 1990-91 period. The Little Ringed Plover bred in 9 different localities: 3 of these were at that time still operational gravel pits, the other 6 areas covered with rubble, sand or gravel, primarily building sites. The areas suitable for plovers measured from 0,2 to 5 ha. Vegetation was at no place as thick and high as to obstruct the view or the movement on the ground. At 7 sites there were some puddles and pools that are clearly so much favoured by these birds, while 2 nest sites were absolutely dry. Breeding density on most nest sites was 1-2 pairs per ha, while in the industrial zone of Rudnik, where 5 pairs bred on no more than 0,5 ha, a semi-colonial breeding took place. In the entire district of Ljubljana south of the Sava River there bred at least 15 pairs, while in the 15 km long stretch along the river in the northern part of Ljubljana there bred only 4-7 pairs. This proves that the artificially created habitats in Slovenia are also becoming increasingly significant for this bird whose habitat is being gradually destroyed by man and his amelioration of rivers and exploitation of gravel.

Peter Trontelj, Cesta na Laze 27, 61000 Ljubljana

O pojavljanju in prehranjevanju rdečenoge postovke *Falco vespertinus* v Slovenski Istri

Occurrence and diet of Red-footed falcon *Falco vespertinus* in Slovene Istria

Miran GJERKEŠ, Lovrenc LIPEJ

UVOD

Rdečenoga postovka *Falco vespertinus* je najmanj znana izmed treh v Sloveniji pojavljajočih se vrst postovk. Je tudi edina, za katero nimamo zanesljivih podatkov o njeni gnezditvi na slovenskem ozemlju. Rdečenoga postovka je izrazita transekvatorijalna selivka (CADE, 1982), ki jo imamo priložnost opazovati v Sloveniji le ob selitvah. V svoji kategorizaciji razširjenosti jo je GEISTER (1988) uvrstil v kategorijo zelo redko razširjenih vrst. Zato želiva s pričujočim člankom seznaniti bralce o pojavljanju rdečenoge postovke v Slovenski Istri in s tem dopolniti poznavanje o pojavljanju te vrste v Sloveniji.

OPAZOVANJE

Večina opazovalcev, ki so svoje podatke objavili v rubriki Iz ornitološke beležnice, so največkrat opazovali samo po en primerek rdečenoge postovke.

število opazovanih	
primerkov:	1 3 5 6 7 50 350
število opazovanj:	7 1 2 1 1 1 1

Skoraj vedno so bile postovke opazo-

vane v maju, redkeje pa v juniju. Nekateri podatki o opazovanju so posebej zanimivi, saj zbuja sum o morebitnem gnezdenju te vrste v severovzhodni Sloveniji, kot npr. opazovanja pri Pernici 28. 6. 1982 (ŠTUMBERGER, 1982) ali pri Gradišču 7. 8. 1986 (BRAČKO, 1986). Večina podatkov o opazovanju te postovke je omejena na SV del Slovenije in na Ljubljansko kotlino.

GEISTER (1990) je strnil podatke o opazovanju rdečenoge postovke z ugotovitvijo, da gre za spomladanskega preletnika. Dopušča pa možnost, da bi, sodeč po starejših virih (glej KREČIČ & ŠUŠTERŠIČ, 1963; v: GEISTER, 1990) in razširjenosti te ujede v severnih obmejnih državah, lahko gnezdila tudi v Sloveniji. ŠERE (ustne informacije) smatra, da so samo v Prekmurju primerne razmere za gnezdenje rdečenoge postovke.

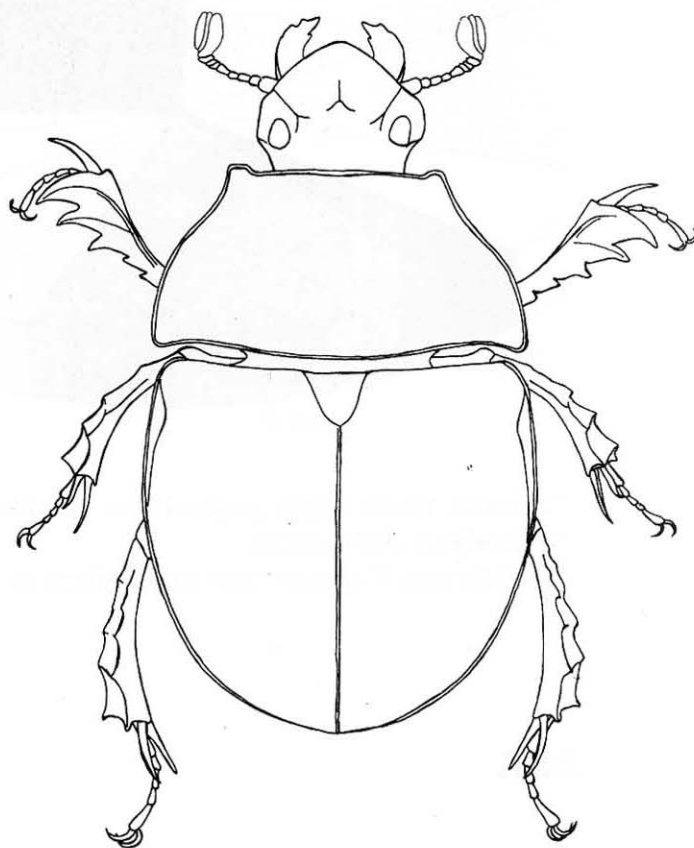
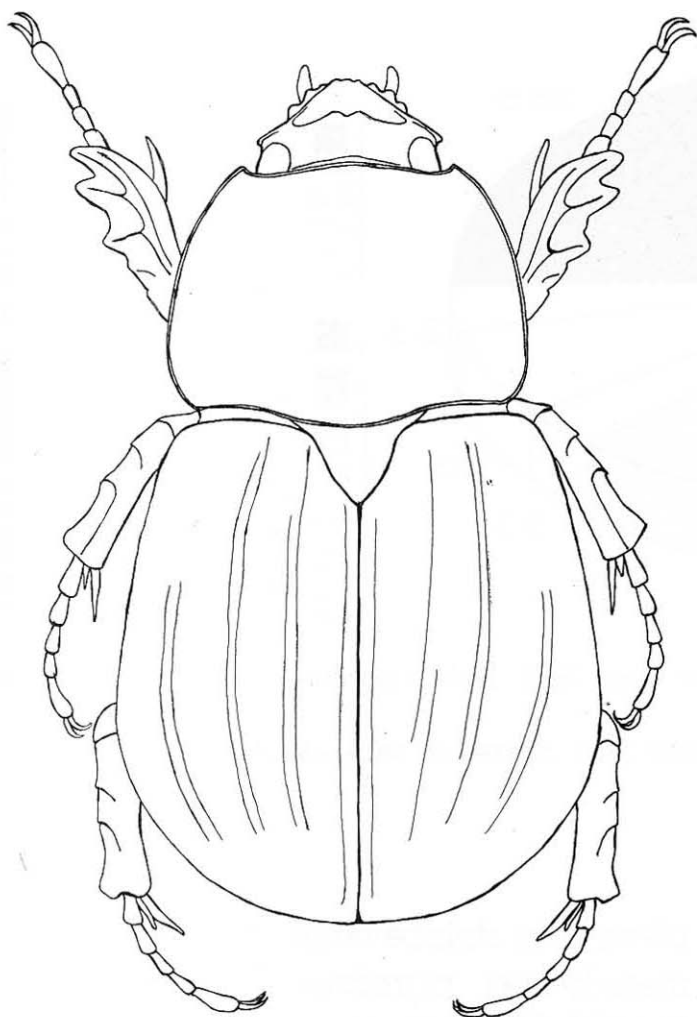
Bernardo Schiavuzzi navaja rdečenogo postovko izven obalnega pasu (GREGORI, 1976). V Sečoveljskih solinah je GREGORI (1976) opazoval posamično samca rdečenoge postovke v letih 1975 in 1976. V svoji diplomski nalogi navaja ŠMUC (1980) dva podatka o opazovanju te postovke v Sečoveljskih

solinah v letu 1976. Odtlej nisva našla nobenih novih podatkov o pojavljanju te postovke v Slovenski Istri (ŠKORNIK & al., 1989), razen v pregledu ornitofavne Miljskega hribovja (GJERKEŠ, 1988). Ta podatek je vključen v preglednici opazovanj rdečenoge postovke v Slovenski Istri (tab. 1), kjer sva navedla najine podatke. Tržaški ornitologi navajajo rdečenogo postovko kot rednega preletnika v Maranskih lagunah in okolici (PERCO & al., 1983).

VEDENJE

V maju 1991 sva opravila več terenskih obhodov z namenom opazovati rdečenogo postovko.

Rdečenoge postovke so se zadrževale na vlažnih travnikih in poljih ob reki Rižani pod Serminom (v nadaljnjem tekstu Bonifika). Aktivne so bile predvsem v jutranjih in poznih popoldanskih urah. Večinoma so prežale na plen s svojih počivališč na električnih drogovi in žicah. Ko so zaznale plen, so se v strmem padu spustile nadenj in nato ujeti plen v zraku spravile iz krempljev

Slika 1 & 2: Pomembno vlogo v prehrani sta imela predstavnika skarabejev *Pentodon punctatus* in *Geotrupes* sp. (M. Gjerkeš).

Figure 1 & 2: An important part in the diet were played by the representatives of *Pentodon punctatus* and *Geotrupes* sp. (M. Gjerkeš).

Sodiva, da je pomanjkanje podatkov o opazovanju rdečenoge postovke predvsem posledica premajhnega števila opazovalnih dni v mesecu maju.

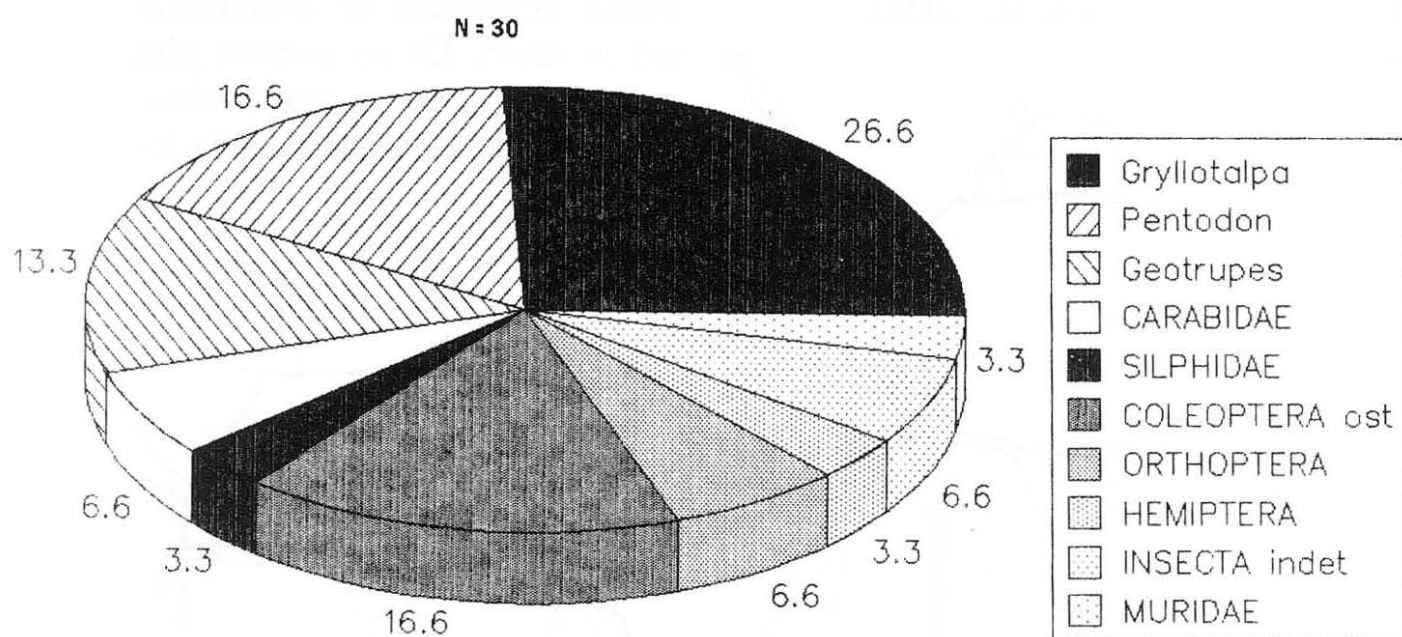
v kljun. Druga metoda lova, ki sva jo tudi imela priložnost opazovati, pa je bila preža v zraku. Ptica je lebdela na isti točki in prežala na plen, kot je sicer

značilno za vse vrste postovk (glej fotografijo). GREGORI (1976) je takšno vedenje opazoval na Sečoveljskih solinah 24. 4. 1975.

Italijanski ornitologi npr. imenujejo tako prežo let svetega Duha.

Često so bile v družbi rdečenogih postovk opazovane tudi navadne *Falco tinnunculus*, nekajkrat pa sva opazovala tudi skupen lov. V opazovanem obdobju

nisva zasledila nobene medvrstne nestrpnosti, kvečjemu nasprotno. Tudi sokol škranjar *Falco subbuteo*, ki je lovil na istem območju, ni povzročal nobenih interakcij, čeprav je rdečenogi postovki neposreden tekmeec. Nekaj podobnega sva opazovala tudi 14. maja 1991 pri Vrhpolju na Vipavskem, kjer so na istem polju lovile rdečenoge postovke in škranjar; v neposredni bližini pa je v zvoniku gnezдила navadna postovka.

Slika 3: Prehrana rdečenogih postovk na Bonifiki v maju 1991. Deleži posameznih prehranjevalnih kategorij so izraženi v procentih.

Figure 3: Red-footed Falcou's diet at Bonifica in May 1991. Shares of separate diet categories are given in %.

PREHRANA

Da bi se prepričala o prehranjevanju rdečenogih postovk na Bonifiki, sva pod njihovimi počivališči pobirala sveže izbljuvke. Žal sva zaradi deževnega vremena našla le manjše število ($n=30$) ohranjenih izbljuvkov.

Izbljuvke sva previdno razdrila in iz njih izločila hitinske in kostne ostanke

plena. Pri določevanju sva uporabljala metodološki priročnik DI PALMA & MASSA (1981) in primerjalni material iz lastne entomološke zbirke. Pri delu sva uporabljala binokularno lupo (MBS).

Analiza izbljuvkov je potrdila insektivno naravo rdečenoge postovke, ki le redko dopolnjuje svojo prehrano z malimi sesalci. Rdečenoge postovke so na Bonifiki plenile predvsem bramorje

Gryllotalpa gryllotalpa, ki so predstavljali dobro četrtno vsega plena. Pomembno vlogo v prehrani postovk sta imela tudi predstavnika skarabejev *Pentodon punctatus* in *Geotrupes* sp. Od drugih členonožcev sva prepoznala še hitinske ostanke krešičev *Carabidae*,

mrharjev *Silphidae*, nedoločenih hroščev *Coleoptera*, stenic *Hemiptera*, ravnokrilcev *Orthoptera* in drugih. Edini vretenčar v izbljuvkih je bila miš *Muridae*, ki pa je zaradi zdrobljenosti skeletnih ostankov nisva mogla natančneje določiti.

lokaliteta locality	datum date	opazovalec observer	Σ	M males	F females	IMM immatures
SEČ. SOLINE	24. 4. 75	JG*	1	1	0	0
SEČ. SOLINE	2. 5. 76	AŠ*	1	1	0	0
SEČ. SOLINE	4. 5. 76	AŠ*	1	1	0	0
SEČ. SOLINE	21. 5. 78	JG*	20	?	?	?
ANKARAN	14. 5. 87	MG*	1	1	0	0
GAŽON	28. 5. 87	LL	1	1	0	0
BONIFIKA VS	6. 10. 88	MG	1	0	0	1
PODPEČ	4. 6. 89	LL & MG	1	0	0	0
BONIFIKA	29. 4. 91	MG	3	1	2	0
BONIFIKA VS	29. 4. 91	MG	17	4	13	0
BONIFIKA	30. 4. 91	MG	7	3	4	0
BONIFIKA	6. 5. 91	MG	3	1	2	0
BONIFIKA	7. 5. 91	MG	3	2	1	0
BONIFIKA	11. 5. 91	LL	3	2	1	0
BONIFIKA	11. 5. 91	MG	2	1	1	0
BONIFIKA	12. 5. 91	MG	2	1	1	0
BONIFIKA	14. 5. 91	LL	1	1	0	0
BONIFIKA	18. 5. 91	MG	1	1	0	0
BONIFIKA	19. 5. 91	MG	2	1	1	0
BONIFIKA	21. 5. 91	MG	1	1	0	0
BONIFIKA	26. 5. 91	MG	1	1	0	0
BONIFIKA	27. 5. 91	MG	2	1	0	0

MG = Miran Gjerkeš

AŠ = Andrej Šmuc

JG = Janez Gregori

LL = Lovrenc Lipej

* = Vir iz literature

M = samci

F = samice

IMM = mlad. osebk

Tabela 1. Preglednica opazovanj rdečenoge postovke *Falco vespertinus* v Slovenski Istri
Table 1: Observations of the Red-footed Falcon *Falco vespertinus* in Slovene Istria

NARAVOVARSTVENI VIDIK OBRAVNAVANEGA OBMOČJA

Poleg rdečenogih postovk sva v maju 1991 na isti lokaliteti opazovala tudi nekatere zelo zanimive vrste ptic. Tako

sva imela priložnost opazovati zlato-vranko *Coracias garrulus*, rjavoglavega srakoperja *Lanius senator*, črnočelega srakoperja *Lanius minor* in čopaste čaplje *Ardeola ralloides*. Poleg tega na tem majhnem prostoru gnezdiijo pega-

sta sova *Tyto alba*, čuk *Athene noctua* in skobec *Accipiter nisus*, v bližnji okolici pa tudi kragulj *Accipiter gentilis* in kanja *Buteo buteo*. Vse omenjene ptice izpričujejo določeno naravovarstveno kakovost tega prostora, tako glede počivališča za selivke kot lovišč za gnezdilke. Še posebej to velja za ujede, končne člene v prehranjevalnih verigah, ki v vsakem okolju predstavljajo neko indikatorsko vrednost (MEZZATESTA, 1988).

Zato ni odveč namig celinskim ornitologom, da kdaj pa kdaj izostrijo svoje daljnoglede tudi na tem kotičku slovenske Istre.

LITERATURA

BRAČKO, F. (1986): Rdečenoga postovka. Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 7 (30): 59.

CADE, T. J. (1982): *Falcons of the World*. Alauda Editoriale. Milano.

Di PALMA, M. G. & B. MASSA (1981): Contributo metodologico per lo studio dell'alimentazione dei rapaci. Atti I. Conv. Ital. Orn. Aulla 1981.

GEISTER, I. (1988): Razširjenost in (ne)varnost ptičjih vrst. *Acrocephalus* 9 (35-36): 1-24.

GEISTER, I. (1990): Pričakovane in nepričakovane gnezdilke v Sloveniji. *Acrocephalus* 11 (43-44): 18-28.

GJERKEŠ, M. (1988): Ornitološki pregled ptic Miljskega polotoka. *Falco* 4: 14-20.

GREGORI, J. (1976): Okvirni ekološki in favniški pregled ptičev Sečoveljskih solin in bližnje okolice. *Varstvo narave* 9: 65-80.

MEZZATESTA, F. (1989): *Rapaci. Guida ai Rapaci diurni d'Europa*. Edizioni Edagricole.

PERCO, F.; F. MUSI & R. PARODI (1983): *L'Oasi avifaunistica di Marano Lagunare*. WWF, Friuli Venezia Giulia, Udine.

ŠKORNIK, I.; MAKOVEC T. & M. MIKLAVEC (1990): Favniški pregled ptic slovenske obale. *Varstvo narave* 16: 49-99.

ŠMUC, A. (1980): Ptice Sečoveljskih in Ulcinjskih solin. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

ŠTUMBERGER, B. (1983): Rdečenoga postovka. Iz ornitološke beležnice. *Acrocephalus* 4 (15): 15.

POVZETEK

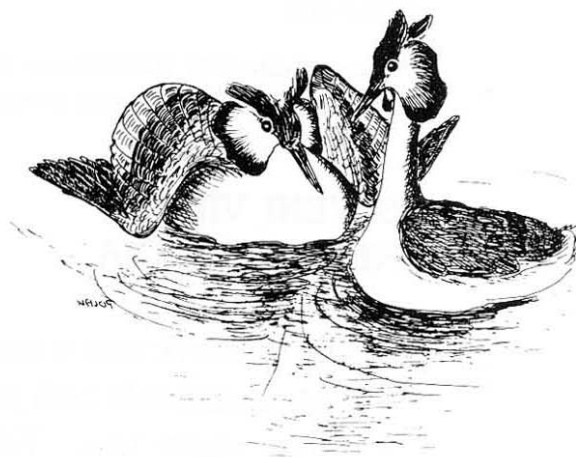
Maja 1991 sta avtorja sistematično spremljala prelet rdečenogih postovk *Falco vespertinus* ob slovenski obali. Ugotavljata, da vrsta tu ni tako redka, kakor kažejo v preteklosti zbrani podatki. Med selitvijo se rdečenoga postovka prehranjuje predvsem v zgodnjih jutranjih ali poznih popoldanskih urah. Sestava plena je bila razvidna iz analize izbljuvkov. Avtorja nista zasledila medvrstne nestrpnosti do navadne postovke ali škrjančarja.

SUMMARY

In May 1991 the authors systematically monitored the passage by the Red-footed Falcon *Falco vespertinus* over the Slovene coast and came to a conclusion that this species was not as rare as presumed on the basis of the previously gathered data. During its passage it stops for feeding purposes, what it does early in the morning or late in the afternoon. The structure of its prey is evident from its diet structure. No interspecies intolerance (to Kestrel and Hobby) was noticed.

Miran Gjerkeš, Ivančičeva 17, 66280 Ankaran

Lovrenc Lipej, Kumarjeva 3, 66310 Izola

Iz ornitološke beležnice

From the ornithological notebook

Zapisi o redkih vrstah so uvrščeni (do števila 10) po Seznamu dosedaj ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom redkih vrst (Acrocephalus št. 41-42) in veljajo za obdobje zadnjih 50 let. Zvezdica pomeni, da komisija za redkosti poročila še ni proučila. Z njo označujemo le zapise o zelo redkih vrstah, za katere so znani manj kot trije podatki.

Rare species records are classified (up to N° 10) according to the List of birds of Slovenia including rare species (Acrocephalus N°. 41-42) and are valid for the period of the last 50 years. Asteriks indicates that the report has not been yet studied by the Rarities Committee. By it only records about very rare species are marked, for which less than three records are known.

SRŠENAR *Pernis apivorus*

HONEY BUZZARD – Nest found at Ljubljansko barje on 24th June 1988

Sršenar gnezdi tudi na Ljubljanskem barju. Leta 1988 (24. 6.) sem v Kozlarjevi gošči našel gnezdo na brezi, od tal okrog 7 m. Gnezdo je bilo obdano s svežimi vejicami, v njem pa je bilo eno samo jajce. Valeči ptič, ki je pred mano odletel, se je kmalu vrnil in po nekaj minutah oprežanja zopet sedel na jajce. Ob mojem naslednjem obisku, v začetku julija, je bilo gnezdo, žal, prazno. Ivo A. Božič, Na jami 8, 61000 Ljubljana.

SRŠENAR *Pernis apivorus*

HONEY BUZZARD – Spring passage above Maribor from 16th to 20th May 1989: from 2 to 15 birds seen each day

V maju 1989 sem opazoval sršenarje, ki so se zaradi težkih deževnih oblakov selili zelo nizko. Kot po koridorju so se v razpršeni jati pomikali po dravski dolini navzgor, preleteli Maribor ali že prej zavili proti gričem zahodnega dela Slovenskih goric. Opazil sem, da so posamezni primerki nadaljevali let še naprej proti toku Drave, v smeri Koroške. Ker sem jih opazoval samo

dopoldan in še to v časovnih presledkih, si upam trditi, da je bilo število sršenarjev na preletu vsekakor večje kot pa govorijo številke:

16. 5. 1989, 3 prim.

17. 5. 1989, 15 prim.

18. 5. 1989, 5 prim.

19. 5. 1989, 3 prim.

20. 5. 1989, 2 prim.

Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor.

SOKOL SELEC *Falco peregrinus*

PEREGRINE – At Peca on 9th August 1991

Lep poletni dan sem s prijatelji izkoristil za izlet na Peco. Med ptiči, ki smo jih opazovali na poti do koče, je bodlo v oči predvsem precejšnje število malih krivokljunov *Loxia curvirostra*.

Okoli desetih smo krenili proti vrhu. Z majhne jase malo nad kočo, odkoder je lep razgled na celotno ostenje mogočnega dvatisočaka, sem nenadoma opazil temno piko, ki je z veliko hitrostjo letela ob steni. Čeprav je bila precej oddaljena, sem pri ugodni svetlobi z lahkoto prepoznal odraslega sokola selca. Kasneje istega dne sem ga opazoval še enkrat.

Zaradi ustreznega biotopa domnevam, da je sokol selec tukaj gnezdil. Datum opazovanja: 9. 8. 1991. Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor.

NAVADNA POSTOVKA *Falco tinnunculus*

KESTREL – A nest box occupied at Lipe (Ljubljansko barje); 4 chicks fledged on 14th July 1991

V aprilu 1990 sem na domači kozolec v Lipah na Ljubljanskem barju pritrdil lesen zaboj z namenom, da bi v njem gnezdila navadna postovka. V tem letu sem na dnu zaboja opazil samo en izbljuvek, ostanke iztrebkov in sveže zelene bilke.

V letu 1991 sem 11. maja opazil na dnu zaboja 2 (dve) jajci rjavkaste barve. Samica navadne postovke je naslednja jajca znesla vsaki drugi dan. Skupno je znesla 5 (pet) jajc, valiti pa je začela po četrtem (4.) jajcu. Štirje mladiči so bili izvaljeni že 13. junija zjutraj. Ko sem pogledal v zaboj 15. junija, se je peti mladič ravnokar izvalil.

25. junija sem vse mladiče tudi obročkal. 26. junija sem opazil, da je eden od mladičev mrtev in delno obžrt. Tega mladiča drugi dan ni bilo

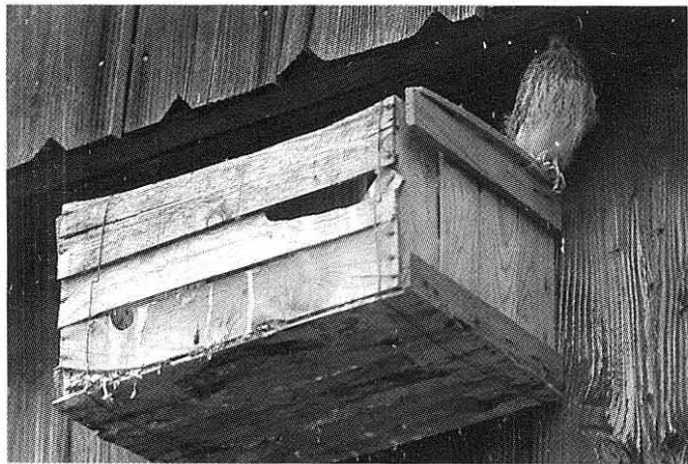

Foto: D. Šere

več na dnu zaboja. 14. julija 1991 so se vse 4 (štiri) postovke uspešno izpeljale. 17. julija pa sem enega izmed speljanih mladičev posnel z video kamero, sedečega na robu zaboja. Mladiče in starše sem opazoval v bližini zaboja (gnezda), kjer so se zadrževali in prenočevali še cel mesec. *Simon Jurečič, Lipe 15, Ljubljana.*

DEŽEVNIKI *Charadrius*

PLOVERS – *A nest on the harbour dump of Little Ringed Plover, 6 Kentish Plovers on passage and one Ringed Plover at Škocjanski zatok (Koper) on 19th May 1980.*

Pisanje P. Trontlja (glej njegov članek na str. 38) me je spodbudilo, da sem pobrskal po beležnicah iz časov, ko sem intenzivno in sistematično spremljal ornitofavno na drastično se spreminjajočih tleh Škocjanskega zaliva. Spomnil sem se namreč gnezdenja malega deževnika v habitatu, ki je nastal s človekovim posegom. Takšnih habitatov pa je bilo v Škocjanskem zatoku v minulih dveh desetletjih ustvarjenih nič koliko. Svoja opažanja prezimujočih vrst sem popisal v posebnem prispevku objavljenem leta 1987 v Varstvu narave. Podatki iz gnezditvenega obdobja pa so obležali v beležkah. Ker nas zdaj celo kodeks zavezuje, da takšne podatke objavimo, je to moje zakasnelo poročanje toliko bolj upravičeno. Ker pa so bila z zasipavanjem zatoka uničena mnoga gnezdišča beločlega deževnika, se mi zdi primerno

objaviti zapiske o obeh vrstah. Zaradi primerjave z malim deževnikom pa se tokrat omejujem le na leto 1980.

31. 3. sem v Zalivu polje opazoval na polju 5 ex. beločlega deževnika, 24. 4. sem na nasipu, ki se je iz Luke Koper zajedal v Škocjanski zatok opazil poleg enega (1) beločlega, dva (2) mala deževnika. Na smetišču, čemur sem se zelo čudil, sem našel tri pare beločlega deževnika. Našel sem tudi dve gnezdi: v enem je bilo eno jajce, v drugem pa štiri! Kljub temu, da sem vedel, da ima beločeli deževnik v večini primerov le tri jajca v gnezdu, legla nisem pripisal malemu deževniku, kajti tri (3) opazovane primerke te vrste sem imel za preletnike. Toda 19. 5. sem se prepričal, da je gnezdo s štirimi jajci leglo malega deževnika! Seveda je nadvse čudno, da so bila v gnezdu še vedno jajca, saj traja valjenje največ 24 dni. Toda tako je bilo. Sicer pa sem 19. 5. na nasipavališču zadaj na Intereuropo našel na polju 2 para beločlega deževnika, na smetišču v Luki (kjer je bilo tudi opisano gnezdo) pa kar 6 beločelih deževnikov. Ker so se držali skupaj, vsi pa so bili videti odrasli, sem v njih prepoznal pozne preletnike. Z razdalje dobrih desetih metrov pa sem lahko opazoval tudi pri nas redkega preletnika komatnega deževnika *Charadrius hiaticula*! *Iztok Geister, Pokopališka pot 13, 64202 Naklo.*

BELOČELI DEŽEVNIK *Charadrius alexandrinus*
KENTISH PLOVER – *7 at Lake Ormož on 21st September 1991 (incl. 19 Temminck's Stints)*

Dne 21. 9. 1991 sva bila z M. Vogrinom pri Ormoškem jezeru. Že takoj ob prihodu sva opazila, da je približno tretjina jezera kopnega, saj je voda zelo upadla. Zaradi megle nisva mogla pregledati celotne površine.

Okoli enajste ure sva se vračala po isti poti. Že takoj ko sva stopila na nasip, sva na majhnem otočku opazila sedem (7) deževnikov. Po pozornem opazovanju sva jih določila za beločele deževnike. Zanimivo je, da so bili vsi primerki samci. Tega opazovanja sva bila zelo vesela, saj se ta vrsta na Štajerskem precej redko pojavlja.

Čez nekaj časa sva na jezeru opazovala še devetnajst (19) Temminckovih prodnikov *Calidris temminckii*. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor.*

BELOČELI DEŽEVENIK *Charadrius alexandrinus*
KENTISH PLOVER – *At Strunjan Salinas on 28th*
January 1992; first winter record from Slovenia

Dne 28. 1. 1992 sem se sprehajal po Strunjan-skih solinah in opazoval ptice. Napotil sem se proti »bazenčku«, v katerem sem lansko leto opazoval mokoža *Rallus aquaticus*. Ko sem prišel do njega, sem na njegovem robu, kake štiri (4) m stran od mesta, kjer sem stal, opazil majhnega pobrežnika, ki je mirno stal v plitvi vodi. V oči so mi takoj padle črne noge in peščeno rjav hrbet. Po prvem presenečenju sem se pomaknil za nekaj korakov vstran, da ptice ne bi splašil. Ker sem imel s sabo priročnik, sem najprej pogledal vanj in ugotovil, da bi opazovani ptič lahko bil beločeli deževnik. S priročnikom v eni in daljnogledom v drugi roki sem se spet približal robu bazenčka. Ptich je še vedno stal tam in nič kaj plašno zrl vame. Imel je kratek črn kljun in izrazito črne noge, čez oči pa mu je potekala peščeno rjava proga. Pod vratom je imel nekakšno liso, ki pa se spredaj ni stikala, temveč je bila izrazito ločena. Hrbet in peruti so bile prav tako peščeno rjave barve, trebuh, čelo in vrat pa so bili beli. Po krajšem opazovanju sem se ptici preveč približal, zato je odletela kakih 5 metrov stran, pri čemer pa se je izrazito oglašala. Stekel sem v smeri njenega pristanka in jo še enkrat zagledal, potem pa je ponovno odletela in je kljub nadaljnjemu iskanju nisem več našel. Doma sem poslušal posnetek njegovega oglašanja in se prepričal, da je bil opazovani primerek res odrasel beločeli deževnik v zimskem perju. *Borut Rubinič, Pražakova 11, 61000 Ljubljana.*

ČRNOREPI KLJUNAČ *Limosa limosa*

BLACK-TAILED GODWIT – *At Ljubljansko barje*
from 12th to 14th March 1991; 3 at Sečovelje Salinas
on 7th April 1991

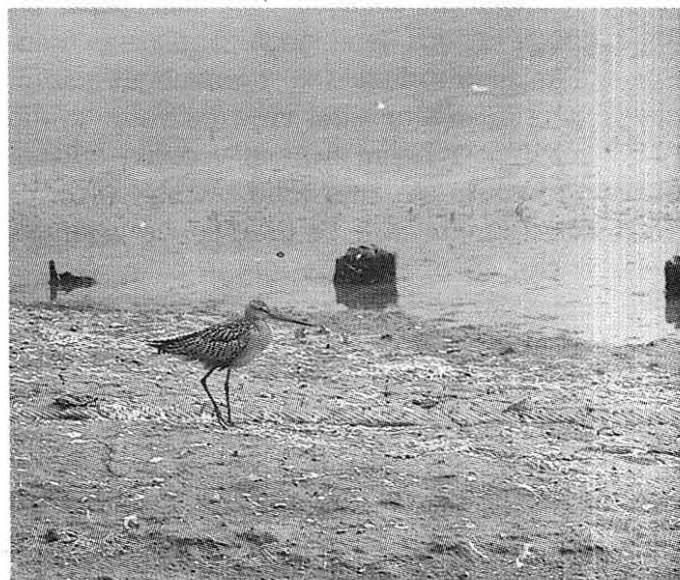
Ko sem se 12. 3. 1991 odpravil pogledat za škurhi na Ljubljansko barje, sem na njivi pred Iško loko opazil že lepo rdečkasto obarvanega črnorepega kljunača. Prehranjeval se je na njivi in prijetno ga je bilo opazovati s teleskopom iz avtomobila. Z najboljšimi nameni sem na to vrsto opozoril še druge opazovalce, ker sam te ptice na barju še nisem videl. 14. 3. 1991 smo v zasedbi Slava, Vid in Žiga ponovno obiskali ta del Ljub-

ljanskega barja. Trud se je poplačal, saj se je omenjeni kljunač zadrževal skoraj na istem mestu kot pred dvema dnevoma. Ko smo to vrsto opazovali vsak v svojem priročniku, smo ugotovili, da je v Haymanovi knjižici vrisana kostanjevo rdečkasta barva do nog, to pa je značilnost rjavorepega kljunača (*L. lapponica*). Tri (3) črnorepe kljunače sem opazoval v družbi s sodelavcem Tomažem Jančarjem v Sečoveljskih solinah tudi 7. 4. 1991. *Dare Šere, Langusova 10, 61000 Ljubljana.*

PROGASTOREPI KLJUNAČ *Limosa lapponica*
Osmi zapis za Slovenijo, Sečoveljske soline od 31.
8.-14. 9. 1991

BAR-TAILED GODWIT – *7 at Sečovelje Salinas on*
11th September 1991; 13 again on 14th September
1991 (incl. one Greylag Goose, 3 Grey Plovers
and 15 Bee-Eaters). Eighth record from Slovenia,
Sečovelje Salinas from 31st August to 14th September 1991

V prispevku o velikem prodniku v Sečoveljskih solinah 11. 9. 1991 sem večkrat omenil tudi progastorepega kljunača, zato je prav, da napišem kaj več o tem. Dva primerka sem opazil že v prvem solinskem bazenu in zanju v navdušenju porabil skoraj polovico filma. Ob ustju Dragonje, v zadnjem solinskem bazenu, pa sem kasneje opazoval še 5 primerkov, od katerih je bil en poškodovan in je šepal. Kot sem kasneje izvedel od Tomaža Jančarja, ki je 14. 9. 1991 opazoval kar 13 progastorepih kljunačev, je omenjeni ranjeni primerek kasneje poginil.

Glavne značilnosti tega kljunača kaže fotografija, posebej pa bi poudaril izrazito svetlo nad- očno črto, dokaj kratke noge in kontrast v peruti, ki je značilen za mladostne primerke. Na fotografiji pa so manj razločni črno bel vzorec na koncu repa in drobne črtice pod perutjo in na strani grla. V letu je značilna trikotna belina nad trtico, preseneča pa tudi zelo svetla perut.

Naj dodam, da so me na primerek progastorepega kljunača v Sečoveljskih solinah opozorili že 1. septembra K. Rižner, P. Kmecl in L. Božič (glej naslednji prispevek). Dosedaj so bili ti kljunači v Sečoveljskih solinah opaženi septembra 1976 in 1977 (A. Šmuc) in junija 1985 (I. Škornik, T. Makovec, M. Miklavc).

Z Iztokom Škornikom sva tega dne opazovala še primerek sive gosi *Anser anser*, 3 črne dularje *Pluvialis squatarola*, nad Dragonjo pa se je spretavalo približno 15 čebelarjev *Merops apiaster*. Andrej Sovinc, Pod kostanji 44, 61000 Ljubljana.

PROGASTOREPI KLJUNAC *Limosa lapponica*.

Osmi zapis za Slovenijo

BAR-TAILED GODWIT – At Sečovlje Salinas on 31st August (incl. 30 Redshanks)

Eighth record from Slovenia

Ob štirih popoldne, dne 31. 8. 1991, smo štirje ornitologi končno prispeli v ptičji raj – Sečoveljske soline. Čeprav je bilo zelo vroče, smo se takoj odpravili na obhod solin. Toda kot da je vročina motila ptiče, saj razen nekaj običajnih vrst nismo videli nič drugega.

Zanimivost dneva nas je čakala na bazenu, ki se z eno stranico dotika morja in je ukleščen med kanalom Curto in Pichetto. Ko smo prišli do omenjenega bazena, je iz njega preplašena odletela jata kakšnih trideset (30) rdečenogih martincev *Tringa totanus*, z njimi vred pa velik, svetlo rjav pobrežnik z belim hrbtom v obliki črke v. Oba s Primožem sva rutinirano zavpila: »Škurh!« Toda Karin, ki, kot se je že izkazalo, od vseh nas najbolje vidi, je opazila, da ima ta najin »škurh« raven kljun. Po večjem krogu nad solinami se je spet usedel na staro mesto, prav zaupljivo blizu nas. Sedaj smo ga brez težav določili za progastorepega kljunača, in sicer odrasel osebek v zimskem perju.

Tega redkega gosta smo opazovali še naslednji dan (1. 9. 1991) v družbi z A. Sovincem. Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor.

ZALIVSKI GALEB *Larus genei*

Tretji zapis za Slovenijo

SLENDER-BILLED GULL – At Sečovlje Salinas from 10th March to 7th April 1991

Third record from Slovenia

10. 3. 1991 sem v Sečoveljskih solinah prvič opazoval zalivskega galeba. Že nekaj časa načrtno opazujem rečne galebe, da bi morda med

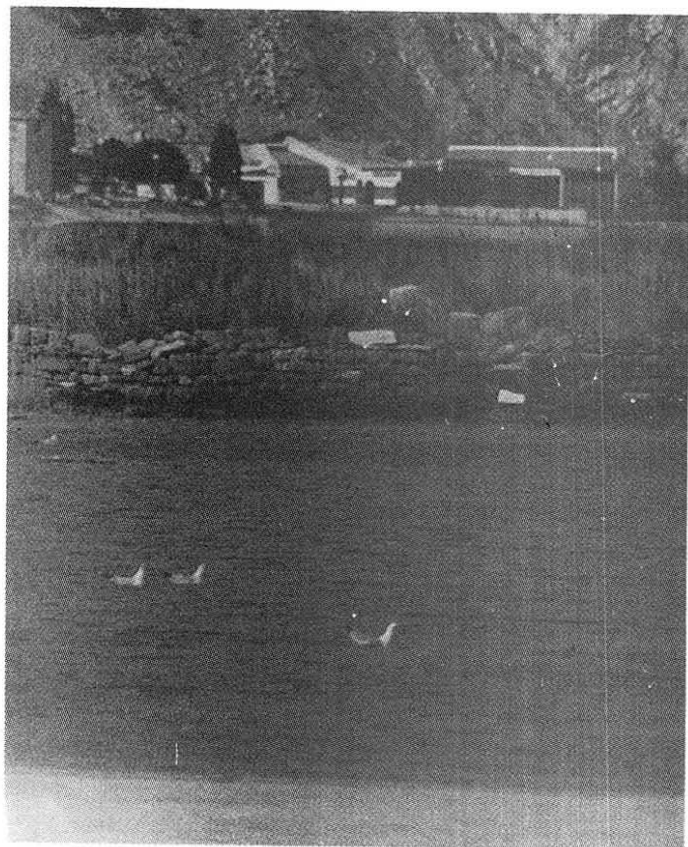

Foto: D. Šere

njimi odkril zalivskega. Tokrat je moja pozornost pritegnil »rečni« galeb, ki je bil nekam nenavaden. Ko sem opazil, da ima povsem belo glavo, sem se mu povsem posvetil. Krila je imel obarvana podobno kot rečni in nasploh mu je bil silno podoben. Šele ko sem ga dobil v teleskop skupaj z rečnim, se mi je zdel nekoliko večji in imel je bolj koničasto glavo. Obnašal se je nekoliko drugače: bil je precej bolj zaupljiv, poleg tega sem opazil zanimivost. Pristal je na robu bazena blizu mene, nato pa odplaval proti drugemu robu bazena, ves čas išoč hrano. Na koncu se je dvignil in priletel nazaj skoraj do mene in vse skupaj še enkrat ponovil.

Ko sem odhajal iz solin, sem bil poln dvomov: kaj pa če je le rečni galeb, ki je bogsigavedi zakaj brez pike pri ušesu.

Naslednjič sem bil na solinah 23. 3. 91. Galeb je bil spet v istem bazenu. Tokrat me ni pustil tako blizu kot zadnjič. Opazoval sem ga vsaj pol ure. Žal je bil na bazenu sam in neposredna primerjava z rečnim galebom ni bila možna.

31. 3. 91 je bil na solinah P. Kmecl. Že prej sem ga opozoril na galeba in v resnici ga je našel na istem bazenu. Prosil sem ga, da še on napiše poročilo o opazovanju, ki ga tudi prilagam.

Sam sem se dokončno prepričal, da gre v resnici za zalivskega galeba, šele 7. 4. 91, ko sem bil na Solinah skupaj z D. Šeredom. Galeb je bil spet v istem bazenu, tokrat v družbi številnih rečnih. S kolegom sva se jih temeljito nagledala in po primerjanju z rečnimi galebi ugotovila:

- Zalivski galeb je bil daljši in nekako bolj razpotegnjen od rečnih, ko je plaval za hrano, se je držal zelo naprej. Po teh znakih sva ga vsakič zelo hitro našla med rečnimi.

- Glava je bila povsem bela, brez sledu temne pike pri ušesu.

- Očesnega obroča ni bilo videti, oko pa je bilo z razdalje videti temno.

- Glavo je imel dosti bolj koničasto in je nekako prehajala v kljun.

- Kljun je imel zelo temno rdeč, da se je zdel črn. Kljun je bil debelejši kot pri rečnem, ker pa je bil daljši, je bil na prvi pogled videti tanjši.

- V zraku je deloval opazno večje, kot rečni.

- Po vzorcu na perutih se ni razlikoval od rečnega.

- Imel je svojstven način lova. Ko je z glavo hlastnil za plenom pod vodo, se je, z glavo še vedno v vodi, obrnil okoli vertikalne osi tudi za 180° in več. Pri rečnih tega nisva opazila niti enkrat. *Tomaž Jančar, C. v Kostanj 3, 61110 Ljubljana.*

Dne 31. 3. 1991 sem na Sečoveljskih solinah, v bazenu jugozahodno od kanala Pichetto, opazil galeba z naslednjimi značilnostmi (gledano primerjalno na rečnega galeba):

- enak črno-bel vzorec kril;
- popolnoma bela glava in vrat, brez znakov zaočesne pike ali črnine na glavi;
- vrat daljši;
- oblika glave nenavadna za rečnega galeba, proti kljunu podaljšana in nekoliko zožena;
- nekoliko daljši, črn kljun;
- temne noge;
- nekoliko večji od rečnega galeba;

- barva zloženih kril svetlo siva;

- celotni habitus bistveno drugačen od rečnega galeba, tako da sem intuitivno prepričan, da gre za drugo vrsto, še posebej, ker sem galeba lahko na kraju samem primerjal z dvojniško vrsto, s katero bi ga lahko zamenjal ob nepazljivosti ali morebitnih aberacijah.

Po naštetih značilnostih sem sklepal, da imam pred sabo zalivskega galeba (*Larus genei*). Galeba sem tudi fotografiral, vendar se slike žal niso posrečile. Opazoval sem s teleskopom 18-60×/60, opazovalne razmere pa so bile optimalne (sonce v hrbet). *Primož Kmecl, Riharjeva 28, 61000 Ljubljana.*

MALI GALEB *Larus minutus*

LITTLE GULL – 130 at Lake Ormož on 30th April 1991 (incl. 400 Black Terns)

Že kot po navadi sva s prijateljem sklenila preživeti prvomajske praznike po ornitološko. Tako naju je pot zanesla tudi na vedno zanimiv teren: Ormoško jezero, kjer sva pri pregledovanju vodne površine opazila jato kakih 130 galebov. Po natančnem pregledu s teleskopom sva opazila več lastnosti, ki kažejo na malega galeba *Larus minutus*. Med plavanjem na vodi so bile lepo vidne bele konice peruti in črna glava. V primerjavi z rečnimi galebi *Larus ridibundus* so bili vidno manjši. Čez nekaj časa se je jata dvignila in zadnji dokaz za malega galeba je bil lepo viden: temna podperut.

Tega dne, 30. 4. 1991, se je na jezeru zadrževalo tudi okrog 400 črnih čiger. *Damijan Denac, Pintarjeva 14, 62000 Maribor.*

KASPIJSKA ČIGRA *Sterna caspia*

Deveti zapis za Slovenijo

CASPIAN TERN – 2 at Lake Ormož on 8th June 1991 (incl. 2 Black-winged Stilts)

Ninth record from Slovenia

Tudi to soboto 8. 6. 1991 sem se s prijatelji odpravil na Ormoško jezero. Že ob začetni hoji si je vsak na tihem želel doživeti še kak nepozaben trenutek z redko vrsto. S teleskopom pregledujemo vodno površino. Oko se ustavi na jati

galebov, posedajočih po blatni površini, ki je nastala zaradi padca vode. Približno na sredini jate rečnih galebov *Larus ridibundus* zagledamo dve ogromni čigri in že smo vedeli, da nas Ormoško jezero tokrat ni razočaralo. Približno sto metrov od nas sta stali dve kaspijski čigri. Velik rdeč kljun, črne noge, črna kapa na glavi, vse te značilnosti so nam bile kot na dlani. Čigri sta brezskrbno počivali in mi smo porabili najmanj pol ure, da smo se ju nagledali. Ker sem kaspijski čigri videl izredno lepo, naj navedem nekaj malenkosti, ki sem jih videl, a jih ni v priročniku. Okoli oči sta imeli tanek bel kolobar, konica kljuna je najprej rahlo rumenkaste barve, zatem sledi črna pika in šele potem živo rdeč kljun.

Po prvem presenečenju je prišlo še drugo; nedaleč za čigrami sta namreč do kolen v jezerski vodi bredla in se prehranjevala dva polojnika *Himantopus himantopus* (samca). *Damijan Denac, Pintarjeva 14, 62000 Maribor.*

KOZAČA *Strix uralensis*

URAL OWL – Nest found at Dobovec near Kum on 2nd June 1980; an adult bird attacked a man during his approach to the nest

Sova kozača *Strix uralensis*, ki je ena naših največjih sov, je v času gnezdenja izredno napačna. Leta 1980 so mi prijatelji povedali, da so našli gnezdo sove kozače z mladiči v Dobovcu pod Kumom. Z enim od njih sva se 2. 6. odpravila v gozd in v polduplu v bukvi, na višini kakih sedmih metrov našla enega mladiča (baje sta bila sprva dva, če ne celo trije). Stara me je opazovala z bližnjega drevesa in ko sem ji obrnil hrbet, me je iznenada napadla od zadaj ter dobro vzela mero srajci, majici in mojemu hrbtu. K sreči sem bil na drevesu tako, da sem se naslonil na močnejšo vejo, kajti v nasprotnem primeru bi lahko tudi zgrmel na tla. Napada ni več ponovila, ker sem jo stalno opazoval. Odnese sem mladiča na tla, ga obročkal in ponovno odnesel nazaj v duplo. *Ivo A. Božič, Na jami 8, Ljubljana.*

ČEBELAR *Merops apiaster*

BEE-EATER – 20 at Lipe (Ljubljansko barje) on 19th May 1991

Bila je nedelja 19. 5. 1991 in s Simonom Jurečičem sva končala z opazovanjem za ta dan, ker je bila ura že ena popoldne. Iznenada sem zaslišal značilen glas »grt grt, grt grt« iz jugozahodne smeri od vasi Lipe na Ljubljanskem barju. Seveda sem takoj »razumel« to oglašanje, saj sem vedel, da gre za čebelarje. V razpotegnjeni jati naju je preletelo okoli dvajset (20) čebelarjev, ki so leteli v smeri proti severovzhodu. V naglici sem zgrabil video kamero, da bi to svoje prvo opazovanje na Ljubljanskem barju zabeležil na trak. Ko sem pritisnil na gumb za snemanje, me kamera ni hotela ubogati. Seveda, ko pa sem imel pokrovček na objektivu. Zabeležil sem lahko le še oddaljeno oglašanje čebelarjev. *Dare Šere, Langusova 10, 61000 Ljubljana.*

RDEČKASTA LASTOVKA *Hirundo daurica*

RED RUMPED SWALLOW – First breeding record from Slovenia: an old nest from previous year discovered at Dragonja; a pair of Great Tits nested in it in 1991

Ko sem se 29. 5. 1991 vračal iz Istre, sem se spomnil, da bi bilo dobro pogledati pod most reke Dragonje v vasi z istim imenom. Pred leti sem pod tem mostom našel zasedeni gnezdi

kmečke lastovke. Podrobno sem pregledal vse skrite koticke, kjer bi lahko bilo skrito gnezdo rdečkaste lastovke. Zanimivo je to, da nisem našel niti enega gnezda kmečke lastovke, ampak staro gnezdo rdečkaste lastovke iz leta 1990. Prav verjetno je to tisto gnezdo, ki ga je leta 1990 iskal sodelavec Franc Bračko, ko je v juliju opazoval par teh lastovk v solinah in ob Dragonji (glej *Acrocephalus* št. 48/1991). Če primerjam most, ki ga je opazoval Franci, in ta most, ki sem ga pregledal jaz, je ta most z gnezdnom zato bolj primeren za gnezdenje te vrste lastovke, ker ima na stropu večje temne predele. Rdečkasta lastovka zelo rada sezida gnezdo v temnih delih pod mostom ali v drugih zgradbah. K omenjenemu gozdu sem se vrnil 9. 6. 1991 in skoraj nisem verjel svojim očem: v pogostih intervalih je gnezdo zapuščala velika sinica, ker je tam hranila svoje mladiče. Ob tem bi dodal, da rdečkastih lastovk nisem opazil. Vojna v Sloveniji pa mi je preprečila, da bi to gnezdo obiskal še kasneje. *Dare Šere, Langusova 10, 61000 Ljubljana.*

TAMARISKOVA TRSTNICA *Acrocephalus melanopogon*

MOUSTACHED WARBLER – *Singing male at Draga near Ig Fish Ponds from 25th June to 2nd July 1986*

Tamariskova trstnica je ena izmed lepših trstnic, s katero se pri nas ne srečujemo ravno pogosto. 25. 6. 1986 sem se zadrževal v ribnikih v Dragi pri Igu na Ljubljanskem barju ter zbiral podatke o rakarju in mali bobnarici. V prvem ribniku pod nasipom v gostem sestoju trstja sem slišal petje, na katero pa niti nisem bil kaj prida pozoren. Ko pa sem bil na istem mestu v Dragi 2. 7. 1986, na istem mestu zopet slišim petje, na katero sem tokrat postal bolj pozoren. Takoj mi je bilo jasno, da imam opravka s petjem ptičje vrste, s katero se sicer še nisem srečal. Razmišljam »kam bi del«, pomislim na tamariskovo trstnico (kajti znano mi je bilo, da je bila že opažena v Dragi) in si skušam zapomniti oglašanje in petje. Doma si zavrtim posnetek in dvoma o vrsti ni več. V naslednjih dneh sem se sicer občasno zadrževal tudi v tem ribniku, vendar tamariskove trstnice nisem več slišal. Zato sem bil toliko bolj presenečen 24. 7. 1986, ko sem

zaslišal njeno petje na popolnoma istem koncu ribnika. Skušal sem malo pogledati po trstju, vendar je bilo pregosto, neprehodno za človeka in sem misel na iskanje gnezda opustil. *Ivo A. Božič, Na Jami 8, 61000 Ljubljana.*

TAMARISKOVKA *Acrocephalus melanopogon*

MOUSTACHE WARBLER – *Caught and ringed at Vrhnika on 13th May 1991*

Dne 13. 5. 1991 sem dopoldan obročkal ptice na stalnem lovišču na Vrhniki. Med srpičnimi in bičjimi trstnicami se mi je ujela repaljščici podobna ptica. Pozoren sem postal pri izrazito beli nadočesni marogi in temni glavi. Še bolj pa sem bil presenečen, ko sem izmeril dolžino peruti: 55 mm. Posneta so bila naslednja letalna peresa (3., 4. in 5.). Delno podobna bičja trstnica pa ima dolžino peruti med 59 in 72 mm in posneto je samo tretje (3). letalno pero. Na osnovi teh podatkov iz Svenssonovega priročnika sem ugotovil, da sem se prvič srečal s tamariskovko. Podatek je zanimiv tudi zato, ker je bila tamariskova ujeta v času gnezdenja. Možno pa je, da je nekje na Barju gnezdila in jo je pregnalo visoko stanje vode v tem mesecu. *Peter Černe, Glinškova ploščad 8, 61113 Ljubljana.*

KRATKOPERUTI VRTNIK *Hippolais polyglotta*

MELODIOUS WARBLER – *Caught and ringed at Ljubljansko barje on 25th May 1991*

25. 5. 1991 sem lovil in obročkal ptice ob Iščici na Ljubljanskem barju, in to na predelu, imenovanem Parte. Že zjutraj sem v grmovju poslušal petje različnih vrst trstnic, ki so ta čas na preletu. Ena izmed trstnic se mi je zdela sumljiva (včasih na preletu nekateri primerki še ne pojejo z vso zmogljivostjo) in tako temu pevcu nisem več posvečal posebne pozornosti. Pozoren pa sem postal takrat, ko sem opazil, da se je v mrežo ujel kratkoperuti vrtnik. Mogoče še prepis iz diktafona: dolžina peruti 67 mm, posneta let. peresa od 3–5, drugo let. pero je v višini sedmega letalnega peresa. Zanimiva je tudi obarvanost prstov: temno sivkasta in krak, ki je bil sivomesnate barve. To je prvi spomladanski podatek o tej mediteranski vrsti na Ljubljanskem barju. S pomočjo sodelavca Bogdana Vidica sem obročkanega kratkoperutega vrtnika dokumentacijsko posnel z video kamero. *Dare Šare, Langusova 10, 61000 Ljubljana.*

ŽAMETNA PENICA *Sylvia melanocephala*
SARDINIAN WARBLER – *Caught and ringed at*
Vrhnika on 19th March 1991

Dne 19. 3. 1991 dopoldan sem lovil na stalnem lovnem terenu na Vrhniki. Vreme je bilo mirno in toplo. Ob 11. uri se je v spodnji prekat mreže ujel samec žametne penice. Pri pregledu primerka sem ugotovil, da je bila dolžina peruti 60 mm, glede na obarvanost (belina na koncih) repnih peres pa je šlo za večletnega samca. Ravno tako je imel značilen rdeč očesni kolobarček. V reviji *Acrocephalus* sem prebral, da večina podatkov iz osrednje Slovenije datira iz meseca marca. Na stalnem lovišču na Vrhniki te vrste do sedaj še nismo registrirali. *Peter Černe, Glinškova ploščad 6, 61113 Ljubljana.*

KOVAČEK *Phylloscopus trochilus*
WILLOW WARBLER – *Singing male at Mt. Snežnik on 2nd June 1990*

Ko sva se s sodelavcem Tomijem Trilarjem 2. 6. 1990 mudila pod Snežnikom v kraju Štanga (1050 m), sva poslušala kovačkovo petje. Kajpak naju je zelo presenetilo, saj ni znano, da bi kovaček gnezdil v južni Sloveniji. Na isto mesto sva odšla 3. 6. 1990, in ker je kovaček zopet pel, sva ga v mrežo tudi ujela. Potem ko sva izmerila dolžino peruti (69 mm), sva ga stehtala (10,3 g), dokumentacijsko fotografirala v roki in nato z obročkom izpustila. Podatek je zanimiv zato, ker dopušča možnost, da je na tem mestu kovaček tudi gnezdil, to pa bi bila najjužnejša točka gnezditvene razširjenosti omenjene vrste. *Dare Šere, Langusova 10, 61000 Ljubljana.*

BELOVRATI MUHAR *Ficedula albicollis*
COLLARED FLYCATCHER – *Nesting records from Zasavje*

Belovrati muhar je nedvomno eden lepših ptičev, še zlasti, če pomislimo na svatovsko obarvanost samca. Ob pogovoru nanj takoj pomislimo na predele SV Slovenije, kjer gnezdi v večjem številu. Vendar pa belovrati muhar gnezdi tudi drugod po Sloveniji. Tako se lahko pohvalimo, da gnezdi tudi v Zasavju, in sicer nad Trbovljami v Škofji Riži in Završju. Sama zgodba sega deset in

več let v preteklost, ko mi je prijatelj pripovedoval o črno-belem ptiču, njemu nepoznanem, zato ga je imenoval kar »lisko«, ki med drugim gnezdi tudi v klasični umetni valilnici. Opisi so mi bili dovolj zanimivi, da sem naslednje leto ptiču posvetil več pozornosti. Tako smo kaj hitro v Završju v duplu v hruški odkrili gnezdo s šestimi jajci (to je bilo 20. 5. 1980), ki pa je bilo žal kasneje izropano. Naslednja leta sem imel več sreče in sem v umetni valilnici odkril najprej le gnezdo (29. 5. 1983), ob katerem je pel samec. No, v letu 1984 pa mi je bila sreča resnično naklonjena. V umetni valilnici v bukovem gozdu je bilo gnezdo z mladiči. Sprva jih je bilo šest, ko pa sem jih 16. 6. 1984 obročkal, sta bila dva mrtva v gnezdu poleg štirih živih in že kar lepo operjenih. *Ivo A. Božič, Na jami 8, 61000 Ljubljana.*

SKALNI PLEZALEC – *Tichodroma muraria*
WALL CREEPER – *One at Mt. Škrlatica on 12th October 1991 (incl. one Golden Eagle)*

Ob planinski poti, ki gre iz Vrat na Škrlatico, sem 12. listopada 1991 opazoval skalnega plezalca. Na manjši skalni steni, na kraju, ki mu domačini rečejo Na pragu pod Dolkovim grebenom, je živahno »lebdede« plezal in iskal žuželke. Opazoval sem ga na razdalji približno dvajset metrov okoli enajste ure v lepem sončnem vremenu. Fotoaparatus teleobjektivom sem imel v nahrbtniku. Predno sem ga uspel izvleči, je plezalec izginil. Sicer pa je bilo tisti dan vetrovno in mrzlo. Naslednji dan je deževalo in snežilo z močnim vetrom.

Približno ob istem času sem opazoval tudi planinskega orla, ki se je pripeljal s severa mimo grebena malo pod vrhom Dolkove špice, kjer so na travnih policah ležali gamsi. Zaokrožil je nad njimi in nato odletel v smeri Velike Pišnice. *Miha Marenče, Bašelj 37a, 64205 Predvor*

ITALIJANSKI VRABEC *Passer domesticus italiae*
ITALIAN SPARROW – *Caught and ringed at Vrhnika on 25th July 1991*

25. 7. 1991 se je na stalnem lovišču na Vrhniki v mrežo ujel odrasel samec italijanskega vrabca (podvrsta domačega vrabca), ki je bil po glavi čudovito rdečkasto rjavo obarvan (brez vsake

sivine). Omenjeni primerek je videl tudi dober poznavalec vrabcev pri nas Peter Grošelj in tudi on je potrdil, da tako značilno obarvanega italijanskega vrabca še ni videl. Ker so se ta dan ujeli tudi odrasli primerki domačega vrabca, sem oba v roki zaradi primerjave tudi fotografiral. *Dare Šere, Langusova 10, 61000 Ljubljana.*

SKALNI STRNAD *Emberiza cia*

ROCK BUNTING – *Observations at Zagorje ob Savi*

Marca 1976 sem večkrat opazoval skalne strnade, ki so stikali za hrano pod kozolcem in okoli kmetije nad Zagorjem ob Savi. Zabeležil sem naslednja opažanja:

- 12. 3. 1976: samec (♂) pod kozolcem;
- 23. 3. 1976: samec (♂), katerega sem ujel in obročkal;
- 27. 3. 1976: 2 samca (2♂) in 2 samici (2♀); tudi naslednji dan;
- 31. 3. 1976: 1 samica (♀) in dva samca (2♂);
- 3. 4. 1976: par (♂, ♀) pri kozolcu in v travi pred poslopjem; opazovana še 8., 10. in 18. 4. 1976.

Kasneje skalnih strnadov nisem več opazil.

V Dobovcu nad Trbovljami sem 10. 7. 1976 opazoval samico (♀) s polnim kljunom, vendar gnezda nisem več našel.

4. 6. 1978 sem v kamnolomu nad Trbovljami opazoval par (♂, ♀), ki se je svarilno oglašal, vendar gnezda tudi tokrat nisem našel. V letu 1980 sem v kamnolomu pri Lukovici 26. 5. opazoval par (♂, ♀) skalnih strnadov, 31. 7. istega leta pa samca (♂) ob izlivu Šklendrovščice pri Zagorju ob Savi.

Vsa srečanja s skalnimi strnadi so bila bolj bežna, zato pa so mi tem bolj ostala v spominu. *Ivo A. Božič, Na Jami 8, 61000 Ljubljana.*

SKALNI STRNAD *Emberiza cia*

ROCK BUNTING – *17 males at Idrija on 14th January 1992*

Dne 14. 1. 1992 sem na znani preletni točki tik nad Idrijo, imenovani »Pri Smuku«, opazoval skalne strnade *Emberiza cia*. Ob strmi makadamski poti se je vrh smreke živahno oglašal skalni strnad. Spustil sem se po strmini kakih 100 m navzdol (šel sem nabirat macesnove storže). Na moje veselje in začudenje so pričeli iz nizke poležane trave odletavati skalni strnadi. Pustili so se mi približati na kakih 15–20 m, potem ko so se zbrali po vrhovih mladih smrek in na bližnji češnji. Skupaj sem naštel kar 17 (sedemnajst) primerkov, in sicer brez izjeme so bili vsi skalni strnadi samci! Ta dan je bil prej jesenski kot zimski, oblačno vreme, temperatura +7°C. *Peter Grošelj, Godovič 124, 65280 Idrija.*

MALI STRNAD *Emberiza pusilla*

Peti zapis za Slovenijo

LITTLE BUNTING – *Male caught at Vrhnika on 6th October 1987*

Fifth record from Slovenia

V letu 1987 sem od 4. do 11. oktobra obročkal ptice na ornitološki postaji na Vrhniki 6. 10. se je nekaj pred poldnevom v mrežo ujel majhen »trstni strnad«. Že pri reševanju iz mreže sem ugotovil, da v roki držim lepo obarvanega malega strnada. Oglašanje, velikost, obarvanost perja, tanek konkaven kljun, izrazit očesni obroč in svetlo, skoraj belo obrobljeni veliki krovci na perutih so bile značilnosti, ki so potrjevale pravilno determinacijo. Piko na i pa so dali šele biometrični podatki:

- dolžina peruti: 73 mm
- razdalja med vrhom peruti in 6.L.P.: 6 mm
- peto L.P.: posneto
- spol: samec (♂)
- starost: enoleten
- teža: 14,5 g
- kljun: tanek-konkaven.

Da je res »ta pravi«, je kasneje potrdil tudi

Foto: D. Šere

Moje srečanje s teleskopom My encounter with a telescope

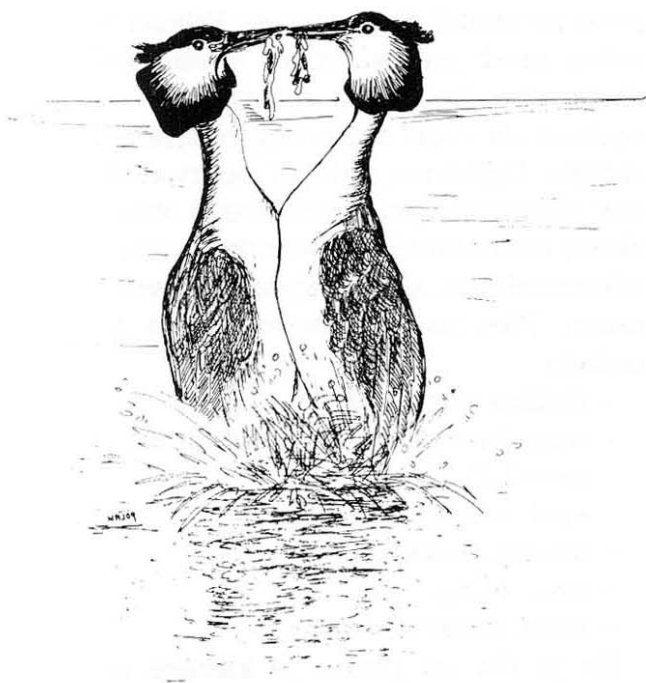
Dare ŠERE

Že večkrat je bilo zapisano in ugotovljeno, kaj vse smo doživljali, ko smo pričeli loviti ptice s pravimi najlonskimi mrežami. Odprlo se nam je čudovito okno v svet ptic, v mreži in roki smo spoznavali ptice, za katere sploh še nismo vedeli, da živijo tudi v Sloveniji. Ravno tako smo nekatere vrste ptičev poznali samo po imenu, številne vrste smo redno videvali, nikoli pa se nam jih ni posrečilo ujeti, ker star način pač tega ni omogočal. Tako so bila naša srečanja s temi ptiči v mreži nekaj enkratnega in neponovljivega. Zadovoljstvo pa je bilo še toliko večje, ko smo ptiča »opremili« z obročkom, ga izpustili na svobodo in ga tako poslali nadaljnim dogodkom in dogodivščinam naproti.

Naključje je nanese, da sem se leta 1986 srečal s pravim teleskopom za opazovanje ptičev, ki mi ga je prinesel prijatelj in dober poznavalec ptičev Krys Kazmierczak. To je bil teleskop MIRADOR 20-60×60 ZOOM, ki ga imam še danes. Omenjeni teleskop ima spremenljivo povečavo od 20- do 60-krat, ter objektiv 60 mm. Kasneje sem k temu teleskopu dokupil adapter, ki omogoča tudi dokumentacijsko fotografiranje.

Pri opazovanju ptičev s pomočjo teleskopa (v primeri s klasičnim daljnogledom), se je zgodilo skoraj popolnoma isto, kot leta 1972, ko smo se srečali z novimi mrežami. Ne morete si misliti, kako je kar naenkrat postal vsak ptič zanimiv in tudi »lep, če ne še lepši«, kot takrat, ko sem ga opazoval z daljnogledom. Najbolj običajne vrste, kot so vrabci, sinice ali vrane in tudi druge vrste, je bilo treba »obvezno« pogledati skozi teleskop. Tako sem imel priložnost videti detajle, ki jih je moč videti samo takrat, kadar imamo ptico v roki. Videla se je na primer barva šarenice, struktura in natančna barva posameznih peres. Pri ujedah sem imel velikokrat priložnost opazovati, s čim se prehranjujejo, kakor tudi način, kako je ujeda prišla do svojega plena. Zanimiva so bila moja

Dare Šere, ko si je strnada ogledal. Izpustili smo ga z obročkom: Ljubljana A308158. Kot sem razbral iz dosegljive ornitološke literature, se mali strnad v Evropi pojavlja že od septembra naprej. Zato je ujeti primerek z Vrhnike zanimiv tudi fenološko, saj gre za zgodnje jesensko pojavljanje tega redkega severnega gosta. Srečanje s takim gostom pa nas vedno razveseli. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

srečanja s tistimi vrstami ptičev, ki sem jih imel priložnost opazovati na gnezdu ali ob njem. Tako sem se vključil v nepozabne spomine tistih dogodkov gnezdečih ptičev, za katere sploh še nisem vedel. V veliko zadovoljstvo pa sem sprejel dejstvo, da sem lahko gnezdeče ptiče opazoval z večje razdalje in jih pri gnezdenju nisem motil ali celo oviral. Pri iskanju begavcev prib, velikega škurha, malega deževnika in drugih vrst je teleskop nepogrešljiv optični pripomoček. Za primer naj navedem, da sva z Andrejem Sovincem 5. junija 1990 na Ljubljanskem barju našla begavca velikega škurha *N. arquata*, (ki sva ga imela namen zaznamovati z obročkom), samo zato, ker sem imel s teleskopom označeno mesto, kjer je »škurhek« počepnil in se nama tako skril. Tako sem Andreja kar iz avta usmerjal na pravo mesto, ki ga je označeval teleskop. V okularju teleskopa sem imel ptiča kot na dlani in velikokrat sem imel občutek, da gledam v monitor barvne televizije. Povečava teleskopa in premična opazovalnica-avtomobil sta omogočala, da se je pri vsaki vrsti našel vsaj en detajl, za katerega od tedaj sploh še nisem vedel. Ravno tako je zelo zanimivo opazovanje tistih vrst ptičev, ki se običajno zadržujejo na odprtih vodnih površinah in z običajnim daljnogledom vidiš večje število pik, ob tem pa si misliš, da gre za eno vrsto rac. 28. maja 1986 sem obiskal Cerknisko jezero z namenom, da pogledam, kje naj bi to leto gnezdil rdečenogi martinec *T. totanus*. Pridružil se mi je tudi Iztok Geister in tudi on se je takrat prepričal o kvaliteti in smislu uporabe teleskopa v ornitologiji. Z velikim navdušenjem sva opazovala samce rumenih pastiric, podvrste *M. flava cinereocapilla*, ki so že zavzeli svoje teritorije in nama tako dovolili, da sva jih opazovala izredno od blizu. Vsako opazovanje je bil poseben užitek in tako sva obstala ob neponovljivem »teleskopskem« pogledu na »črnohlavega« samca rumene pastirice *M. flava feldegg*. Ob pogledu na »običajno« ujedo mi je 15. maja 1987 na Cerkniskem jezeru zastal dih, ko sem moral »preklopiti« pogled iz daljnogleda na teleskop, kajti šele takrat sem ugotovil, da opazujem odraslega orla belorepca *H. albicilla*. Ravno tako so nepozabni trenutki iz kolonije gnezdečih čebelarjev *M. apiaster*, ki sem jih v okolici Zadra opazoval poleti 1988. leta. Takrat sem imel med drugim priložnost opazovati, katere žuželke prinašajo starši svojim mladičem. Razločno so se videli raznobarni kačji pastirji, da

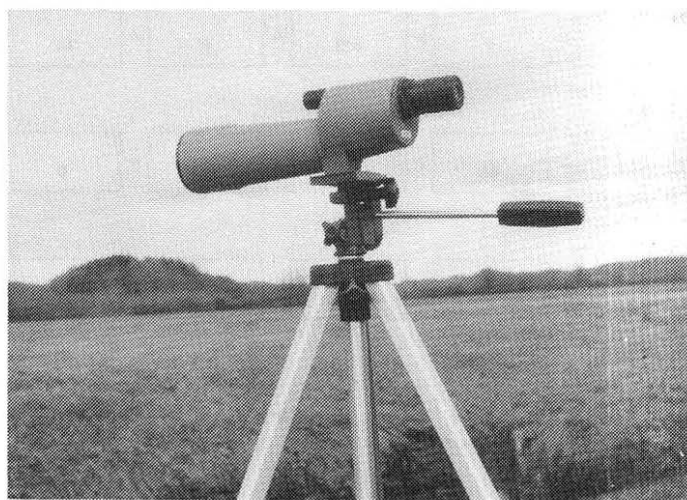

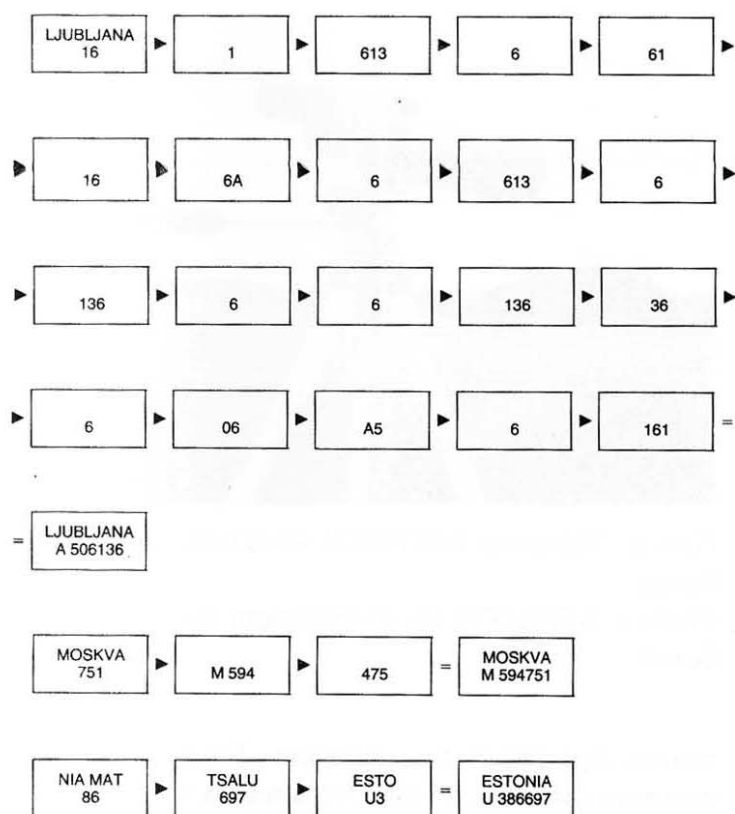
Foto 1: Teleskop MIRADOR 20-60×60 zoom (D. Šere)

Photo 1: MIRADOR 20-60×60 zoom telescope (D. Šere)

vzorca kril sploh ne omenjam. Ravno tako so zanimiva srečanja s tistimi vrstami, za katere sem po zaslugi teleskopa ugotovil, da sem se z daljnogledom zmotil. Najbolj nazoren je primer, ko z daljnogledom na večjo razdaljo ugotoviš, da opazovana postovka nima črnih pik na hrbtu oziroma perutih. Teleskop pa kaže drugače, ker mu to dovoljuje povečava, stativ in večji objektiv. Tako ugotoviš, da opazovana postovka črne pike ima, ob tem pa še pogledaš na barvo krempljev, kar je z daljnogledom skoraj nemogoče opaziti. Iz opisa je razvidno, da gre za razliko med navadno in južno postovko *F. tinnunculus/naumanni*. Zanimivo je tudi eno izmed tisočerih opazovanj s teleskopom, ko sem 20. maja 1990 pri Drenovem griču na Ljubljanskem barju z daljnogledom opazoval neobičajen rjav predmet na suhem topolu. Pogled skozi teleskop je pokazal, da na veji sedi svatovsko obarvana in operjena čopasta čaplja *A. ralloides*, ki je občasno spala in so ji tako »iz hrbta rasli« prameni čopa.

Nekajkrat sem teleskop pri dokumentacijski fotografiji uporabil namesto teleobjektiva in med drugim se mi je posrečila tudi fotografija kozice, sedeče na izolatorju električne napeljave. Ta posnetek pa je bil tudi objavljen v eni izmed števil revije *Acrocephalus*, pod naslovom »Skrivnostna fotografija«.

Ker so na ta način opazovani ptiči nenadoma postali neobičajno lepo obarvani in privlačni za opazovanje, sem opazil, da so tudi čudoviti različni listi, kapljice vode, pajčevine, različne žužel-

Sl. 1: Pregled faznih opazovanj obročkane plašice *R. pendulinus* (1.–5. vrsta)

Fig 1: Phase observations of ringed Penduline Tit *R. pendulinus* (1st–5th line)

Sl. 2: Rezultati odločilnih opazovanj dveh obročkanih rečnih galebov *L. ridibundus* (6.–7. vrsta)

Fig. 2: Results of decisive observations of two Black-headed Gulls *L. ridibundus* (6th–7th line)

REČNI GALEB *L. ridibundus*

MOSKWA	pull.	14. 6. 87	Nagli, Rezekne: 56.42N/26.58E. LATVIA
M 594751	vv	12. 12. 87	Ljubljana-Vič: 46.02N/14.28E. SLOVENIJA 1464 km SW
MATSALU	pull.	15. 6. 85	Ikla, Parnu region: 57.53N/24.22E. ESTONIA
U 386697	vv	12. 12. 87	Ljubljana-Vič: 46.02N/14.28E. SLOVENIJA 1478 km SSW

BELA ŠTORKLJA *C. ciconia*

RADOLFZELL	pull	1984-86	Süddeutschland: ?. ?N/?. ?E. E. GERMANY
02940	vvB	22. 7. 90	Lipe, Lj. barje: 45.59N/14.28E. SLOVENIJA (±) = 345 km SE

PLAŠICA *R. pendulinus*

LJUBLJANA	ad.♀	13. 5. 91	Vrhnika: 45.58N/14.18E. SLOVENIJA (Peter Černe)
A 506136	vv	14. 7. 91	Prošca, Ljubljana: 46.01N/14.31E. SLOVENIJA 18 km ENE

Sl. 3: Podatki o štirih najdbah obročkanih ptičev, katerih obročki so bili prebrani po zaslugi teleskopa
Fig. 3: Data on four recoveries of ringed birds, the rings of which were identified by the aid of telescope

ke, ki sedijo ali letijo okoli ptičev, in vse kar se vidi okoli ptičev. Na Cerkniškem jezeru me je 3. aprila 1987 Krys opozoril, da ima eden izmed opazovanih togotnikov klasičen aluminijski obroček na desni nogi, na levi nogi pa zelen plastičen obroček. Kasneje sem dobil sporočilo, da je opazovani togotnik priletel iz Senegala (glej *Acrocephalus*, št. 41–42). Na osnovi tega opazovanja sem ugotovil, da ima teleskop še eno dobro lastnost, to pa je, da bi bilo obročke na ptičih mogoče tudi »prebrati«.

Na ljubljanskem centralnem smetišču sem 12. decembra 1987 opazil rečnega galeba *L. ridibundus*, ki je imel na levi nogi aluminijski obroček. Omenjeni galeb je sedel na zaščitni ograji mostu v družbi z večjim številom svojih vrstnikov. Rečne galebe je z ograje večkrat prepodil tovornjak s smetmi, vendar so potem galebi zopet posedli na ograjo ali na bližnje parkirišče. Z daljnogledom sem iz avtomobila poiskal na ograji obročkane galebe in s teleskopom prebral napis in številke na obročku. Vse te podatke sem zapisal in skiciral na papir, istočasno pa sem jih zapisal tudi na diktafon. Na ta način bi vse te zapise združil in s tem obroček tudi »prebral«. Že pri drugem ali tretjem zapisu pa sem ugotovil, da sedaj obročka ne morem prebrati, ker je bil obroček obrnjen. Kasneje sem ugotovil, da ima rečni galeb obroček na desni nogi in ne na levi. Ugotovil sem, da opazujem dva obročkana galeba in ne enega, kot sem sprva mislil. Ker so tovornjaki vozili zelo pogosto, sem na isto mesto odšel še drugi dan in uspelo mi je razbrati oba obročka. Prvi je imel

oznako MOSKWA M 594751, drugi pa je imel napis ESTONIA MATSALU in številko U 386697. Pri opazovanju s teleskopom sem se z avtomobilom tudi premikal in tako sem kar hitro ugotovil pravi zapis (glej risbo).

Že leta 1989 sem bil obveščen, da v Lipah na Ljubljanskem barju gnezdi bela štorclja *C. ciconia* in da ima samica (♀) obroček. V tem letu se mi ni posrečilo prebrati štorcljinega obročka. Ko se je leta 1990 bela štorclja zopet vrnila na svoje gnezdišče, sem si vzel malo več časa in šele po parih poizkusih razvozlal ta primer. Problem je bil v tem, da številka na obročku ni bilo težko razbrati (02940), ker je bil obroček velik, s tem pa tudi številke. Ravno tako ima ta obroček dve enaki številki malo zamaknjeni (spodaj in zgoraj) in tako je mogoče številke dokaj enostavno in hitro prebrati. Zapletlo se je pri oznaki obročka, ker je bila ta sestavljena iz zelo majhnih črk in to v treh vodoravnih zapisih. Štorclje na gnezdu nisem mogel opazovati uspešno, ker ima gnezdo na vrbi in to 10 metrov od tal. Opazovanje je bilo možno samo na tleh, vendar je obroček zmeraj prekrivala trava. Oznake obročka mi ravno tako ni uspelo prebrati na sveže pokošenem travniku, ker je takrat štorclja stala na eni nogi...! Belo štorcljo sem opazoval 7. in 8. julija, 22. julija 1990 pa mi je uspelo prebrati napis VOGELWARTE RADOLFZELL GERMANIA, in to šele takrat, ko je štorclja stala na drogu električne svetilke. Vendar skrivnosti in zapletov še ni bilo konec. Iz ornitološke postaje RADOLFZELL sem sprva prejel obvestilo, da še nimajo podatkov o obročkanju. Drugo sporočilo je bilo malo bolj jasno. Bela štorclja, ki že tretje leto (tudi v letu 1991) uspešno gnezdi na Ljubljanskem barju, je bila obročkana med letoma 1984 in 1986 v južni Nemčiji. Ta najdba pa je izredno zanimiva tudi zato, ker obstaja zelo malo podatkov o beli štorclji, ki bi bila izvaljena in obročkana na enem mestu, gnezdila pa popolnoma na drugem, in tudi v drugi državi.

V letu 1991 pa sem se srečal še s hujšim problemom. Ali je s teleskopom mogoče prebrati najmanjši obroček, ki ga ima obročkana plašica (R pendulinus)? Tudi v tem primeru ni šlo vse gladko. 25. 5. 1991 sem ob izlivu Prošce v Ljubljano našel nedokončano gnezdo plašice. Opazil sem, da ima samica plašice na desni nogi aluminijast obroček. Z daljnogledom se obročka ni dalo prebrati, kajti plašica se je pri graditvi

gnezda stalno premikala. Ko je hranila mladiče, pa je tako hitro smuknila v gnezdo in iz gnezda, da je bilo praktično nemogoče ugotoviti, za kateri obroček gre. Poiskoval sem jo ujeti v mrežo, tudi ni šlo, gnezdo samo pa je bilo na vrbi in nad vodo. Ker me je ta obroček tako zelo zanimal, sem se 14. julija 1991 odločil, da poizkusim še s teleskopom, ker je samica že hranila mladiče od zunaj. Pri zapisovanju sta mi pomagala sinova Marko in Vid, kljub temu, da so bili komarji »zelo hudi«! Z opazovanjem smo začeli ob 12h, končali pa ob 13h in 5 minut. V tem času je samica prinesla hrano mladičem dvajsetkrat (20x). Takoj sem ugotovil, da gre za naš obroček, ker je bil delno viden zapis LJUBLJANA. Vsakokrat, ko je samica priletela h gnezdu, se mi je posrečilo prebrati vsaj eno številko (glej risbo).

Kasneje sem pri dešifriranju obročka ugotovil, da sem se zmotil samo dvakrat, in to pri šestem in zadnjem odčitavanju. Kljub temu sem upošteval napako in v poštevi sta prišla samo dva obročka, in to s številko A 506136 ali A 516136. Obroček A 516136 je bil takoj izločen, ker je bil še neuporabljen. Ko sem preveril to številko, je bilo vse jasno, ker mi je obročkovelec Peter Černe sporočil, da je s to številko obročkal plašico.

Za konec bi dodal, da je v Sloveniji že nad dvajset opazovalcev ptičev, ki imajo teleskope znamke MIRADOR, SPACEMASTER, SWAROVSKI, NIKON in druge. Za dober teleskop je potrebno v tujini odšteti od 600 do 1.800 DEM. K teleskopu sodi tudi dober stativ, sicer bomo imeli težave že ob manjšem vetru in ob večjih povečavah. Ravno tako zelo priporočam nastavek za pritrditev na avtomobilsko steklo, ko opazujemo

iz avtomobila. V naših trgovinah sem od dobrih teleskopov opazil samo znamko SWAROVSKI, mislim pa, da ne bo več dolgo, ko bomo v Sloveniji lahko kupili različne vrste teleskopov in že ves ustrezen pribor zraven.

Dare Šere, Langusova 10, 61000 Ljubljana

Dokument: Na petelina! Documents: Tetrao urogallus

»Prav v istem hipu se je pa dvignilo sonce izza obzorja. Bogati žarki so se razlili po lesketajočem se perju. Petelin je razprostrl krila, našopiril rep v pahljačo in se z veličastno kretnjo obrnil proti soncu. Glavo je globoko priklonil, dnevu v pozdrav, nato pa je iztegnil vrat in zapel – pesem vzhajajočemu soncu. Spričo krasnega prizora se mi je ustavljala roka, ko sem dvigal puško. Toda nestrpni moj spremljevalec je že priganjal: 'Prižgite!'

Dobrava je jeknila...

Petelinu je klonila glava na prsi, kjer je začutil pekočo bolečino... Zadnja pesem – soncu, zadnji pogled – na to vroče srce...

Nato je omahnil.

Moje srce pa je prevzelo čustvo, v katerem je bila grenka kaplja... tako je Fran Saleški Finžgar leta 1910 slikovito zaključil črtico o lovu na petelina.

Lovsk zakon¹ dovoljuje lov na samce velikega petelina *Tetrao urogallus* in ruševca *Lyrurus tetrix*, in sicer v času rasti: prvega od 10. maja do 31. maja, ruševca pa od 1. maja do 15. junija. (Poleg omenjenih gozdnih kur je dovoljen še lov na gozdnega jereba, a o tem drugič kaj več.) Vendar se je od daljnega nastanka Finžgarjeve črtice v naravi že marsikaj spremenilo. Predvsem velja poudariti nova ekološka spoznanja in poseganja človeka v naravo, za kar ima slednje ogromno posledic za naravo. Številčnost denimo velikega petelina se je v zadnjem obdobju nenehno zmanjševala, zato so ga na skupščini Lovske zveze Slovenije lovci sami popolnoma zaščitili. Od leta 1982 je veliki petelin popolnoma zaščiteno. Po lovski statistiki je le še za leto 1983 registriran en (1) odstrel velikega petelina.

Odstrel velikega petelina *Tetrao urogallus*, ruševca *Lyrurus tetrix* in gozdnega jereba *Tetrastes bonasia* v letih 1976–1990.

leto	veliki petelin	ruševca	gozdni jereb
1976	68	133	496
1977	51	135	479
1978	57	132	411
1979	60	132	339
1980	42	119	285
1981	44	123	269
1982	31	130	257
1983	1	164	344
1984	–	192	220
1985	–	128	236
1986	–	133	148
1987	–	133	142
1988	–	152	171
1989	–	140	136
1990	–	138	160

Vir: Statistični podatki lovskih organizacij Slovenije

Vendar pa je pri statistiki odstrela velikega petelina nekaj netočnosti, ker trdi, da zadnjih sedem let ni bil ustreljen niti en primer ek te vrste. Samo v letu 1990 je bilo odstreljenih več velikih petelinov: (menda) dva na območju lovske organizacije Kozorog Kamnik, dva »nora« (samec in samica) sta bila (z ustreznim dovoljenjem) ustreljena za potrebe ornitološke zbirke Prirodoslovnega muzeja Slovenije, eden pa je bil ustreljen na območju LD Tržič. V zvezi s kršitvijo sporazuma o enotnih gojitvenih smernicah in dogovora o varstvu in zaščiti velikega petelina je Skupnost OZD za lovstvo in ribištvo Slovenije svoji članici G. L. Kozorog Kamnik izrekla javni opomin (ki ga mora po sporazumu potrditi še zbor delegatov). Morda se bo kdo vprašal, kako to, da se zadeva končuje le z opominom. Velikega

Foto: J. Svetličič

petelina žal ne varuje zakon (Lovska zveza Slovenije namreč dogovora o popolni zaščiti velikega petelina ni poslala pristojnim v potrditev), ampak le dogovor. In kolikor ga lovec ustrelil v lovni dobi, je s tem »le« kršil dogovor in očitno ni kazensko odgovoren.

Drugače pa je (ali bi vsaj moralo biti) z odstrelom velikega petelina na območju LD Tržič, saj je bil ustreljen 1. maja, torej izven lovne dobe. V reševanje tega primera se je vključil gorenjski lovski inšpektor Jože Muri, ki je ustreljenega petelina odnesel na pregled na Inštitut za zoohigieno in patologijo divjih živali. Lovec se je namreč izgovarjal na sanitarni odstrel, češ da je bil petelin bolan in da sta ga njegova dva strela rešila muk in agonije. Toda izvidi kažejo, da je bil veliki petelin pokončan z dvema streloma, morebitnih drugih sprememb, poškodb ali bolezenskih znamenj pa niso ugotovili. 9. 7. 1990 je disciplinska komisija LD Tržič kršilcu izrekla disciplinski ukrep: prepoved izvajanja lova na vso divjad za dobo 2 (dveh) let. Kršilca torej niso ovadili temeljnemu tožilstvu zaradi nezakonitega lova, niti niso zahtevali odškodnine za povzročeno škodo, ki je nastala z odstrelom. Toda kršilec se je na disciplinski ukrep vendarle pritožil, najprej na skupščino LD Tržič, kjer so 19. 8. 1990 pritožbo kot neutemeljeno zavrnil in potrdili sklep disciplinske komisije. 24. 7. 1990 pa se je uplenitelj velikega petelina pritožil na Samoupravno sodišče Lovske zveze za Gorenjsko, ki je 24. 4. 1991 potrdila disciplinski ukrep prepovedi izvajanja lova na vso divjad za dobo dveh let.

S tem pa še ni konec posmrtnega »življenja« ustreljenega velikega petelina. LD Tržič namreč meni, da ta pripada njim, a za tem petelinom se je izgubila vsaka sled. Zato so 7. 12. 1991 gorenjskemu lovskemu inšpektorju Jožetu Muriju poslali vprašanje, kje je zdaj omenjeni petelin. Odgovora do danes (29. 3. 1992) niso prejeli.

Tako se torej tudi godi popolnoma zaščitenim velikim petelinom in še v zadnjem letu smo v kakšnem lovsko-gospodarskem načrtu lahko zasledili, da načrtujejo odstrel te mogočne gozdne kure. Veliki petelin je uvrščen v kategorijo »ranljive vrste« Rdečega seznama ogroženih živalskih vrst Slovenije. *Viko Luskovec, Rožna 7, 64208 Šenčur*

Skrivnostna fotografija Mystery photograph

Zaradi nenavadnega položaja ptice na skrivnostni fotografiji – ptica je fotografirana s sprednje strani in od zgoraj – se nam oko najprej ustavi na hrbtnem vzorcu. Progast hrbet ima več vrst ptic pevk, npr. cipe, škrijanci, strnadi, repaljščica, brškinka, kobiličarji, pevke, vrabci in drugi. Po natančnejšem pregledu lahko večino izmed naštetih vrst izločimo glede na nadočesno črto, ki je pri ptici na sliki le nakazana in glede na progast vzorec na prsih, ki je pri ptici na sliki prej posledica razmršenega perja kot vzdolžnih črt.

Naslednja značilnost je zaokrožen svetel obroč pod grlom in okoli glave, ki nekako spominja na strnade, morda na zimsko obarvanega trstnega strnada ali katerega izmed sorodnikov. Vendar pa imajo ti strnadi vsaj nakazano črno liso izpod lica do kljuna.

Hrbtni vzorec zelo spominja na vrabca. Poljskega lahko takoj izločimo, enako tudi samca domačega vrabca. Samico domačega vrabca izločimo zaradi predrobnega kljuna, ki je nenazadnje pri vrabčevki svetlejši, ima pa tudi bolj poudarjeno nadočesno črto, čeprav glede na naš prevečkrat vzvišen odnos do vrabcev tega niti ne opazimo. Predvsem angleški priročniki večkrat opozarjajo na podobnost sive pevke in samice domačega vrabca, kar ni presenetljivo, če vemo, da je tam siva pevka ena najpogostejših vrtnih ptic, pri nas pa živi predvsem v sredogorju.

Za vsak primer izločimo še drugega predstavnika rodu *Prunella*, ki se pojavlja pri nas, to je planinsko pevko: odrasla ima pikasto grlo na beli podlagi, mladostni primerki, ki takega grla nimajo, pa imajo močnejši kljun.

¹ Zakon o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč (Ur. l. SRS, št. 25/76)

Ptica na sliki iz prejšnje številke je torej siva pevka. Morda najbolj natančno nam to dokazuje droben detalj s slike: ob pozornem pregledu boste ob straneh trupa odkrili drobne vzdolžne črte. Na barvnem diapozitivu pa je vidna tudi značilna rdečkasta barva šarenice.

Nekateri obročkovalci jeseni ulove tudi po več sto sivih pevk, pa vendar si upamo trditi, da ne bi nihče opisal sive pevke tudi s progastim temenom, ki bode v oči na sliki. Samo zelo dobri poznavalci lahko ugotovijo, da je ptica nekako razmršena, kar je posledica trka ob šipo. Zaradi nasršenega položaja, ki ga ptice zavzemajo v šoku (npr. po trku), je bolj opazen vzorec na prsih in vidne značilne proge po bokih, ki bi jih sicer v tem položaju ptice le stežka opazili.

Ptico je po trku ob okensko steklo fotografiral Slavko Polak. *Andrej Sovinc, Dare Šere*

CORRIGENDA

In the 50th No. the following passage in the Summary of the article "Avifauna of Zbilje and Trboje Reservoirs on the River Sava" by P. Trontelj was omitted by mistake: Two of the most important breeders are Great Crested Grebe (3 pairs at Zbilje Reservoir) and Goosander (whose breeding at Trboje Reservoir in 1991 was the first record from Slovenia). Tufted Duck which breeds on the nearby pools, appears on the reservoir in the breeding season.

Društvena kronika februar – marec 1992 Association chronicle February – March 1992

LETNA SKUPŠČINA DRUŠTVA V MARIBORU – V svetovljanskem varstvu Univerzitetne knjižnice v Mariboru je bila 21. 3. 1992 letna skupščina Društva za opazovanje in proučevanje ptic, ki jo je tokrat pripravila mariborska sekcija. Vodilni referat je pripravil A. Bibič z naslovom SV Slovenija – ogrožena Meka naše ornitologije. Gramoznice kot zapostavljene biotope iz druge roke je predstavil M. Vogrin, gnezdenje čebelarja na Štajerskem F. Janžekovič, ornitološki atlas Triglavskega narodnega parka T. Jančar, iskanje ornitološke literature in podatkov B. Janžekovičeva in ptice Skandinavije P. Trontelj. Bilo ja za vsakogar nekaj – za nadobudno mladino, ki se je v opaznem številu udeležila letošnje sicer dobro obiskane skupščine, pa tudi sladokusci so prišli na svoj račun, zlasti ob gledanju odličnih posnetkov kolege Trontlja.

S srečanja smo poslali pozdravno brzojavko obolelemu predsedniku preteklega mandata R. Tekavčiču z željami za čimprejšnje okrevanje. Poslušali smo letno poročilo o delovanju in poslovanju društva, opravili nekaj volitev, med drugimi smo za novega predsednika izvolili F. Janžekoviča in se seznanili z dvema novima društvenima komisijama, komisijo za cenzus in komisijo za kartiranje (atlas). Veliko pozornost je zbudila skrbno pri-

pravljena ornitofilska razstava v avli, nič manj tudi tamkajšnji ad hoc »simposium«. Skupščine so se udeležili tudi gostje iz avstrijske dežele Štajerske in madžarske županije Zala.

Na izletu naslednjega dne v Rače in Požeg je bilo kaj videti: 11 vrst rac, zelo zgodnjega komatnega deževnika, žerjave, ribje orle, vsega 63 vrst ptic, kot da mariborski organizatorji tudi na to niso pozabili. Za zgledno in uspešno organizacijo namreč zaslužijo vse priznanje. (I. G.)

DOGOVARJANJE Z UNIVERZITETNO KNJIŽNICO MARIBOR – O možnosti obdelave in hranjenja periodičnih publikacij, ki jih je Društvo dobilo in jih še dobiva v zamenjavo za Acrocephalus v UKM, sta se 12. 3. 1992 s predstavniki knjižnice pogovarjala knjižničar B. Marčeta in tajnik. Pogajala sta se o ugodnostih, ki bi jih ponudili našim članom: sprotno obveščanje o novih člankih s posameznih področij, popusti pri kopiranju člankov, možnost medknjižnične izmenjave ipd.

HUMANITARNO PREDAVANJE NA PEDIATRIČNI KLINIKI – Društvo se je odzvalo prošnji hematološkega oddelka Pediatrične klinike in 12. 3. 1992 pripravilo poučno-zabaven prikaz diapozitivov o pticah za bolne otroke. Predaval je. P. Trontelj.

Kam takoj sporočiti pomembne podatke?
uvajamo

NEMUDNE ORNITOLOŠKE LINIJE

selitev, najdba obročka, kadavra

061 / 218-886 int. 297

gnezditev

064 / 47-170

prezimovanje

061 / 262-982

ujede

064 / 41-867

posegi v naravo

062/29-086

Če vam pri prvem poskusu ne uspe vzpostaviti kontakta
z ornitologom, sporočite svojo telefonsko številko
ali naslov.

VSEBINA

Prehrana pegaste sove *Tyto alba* na Ljubljanskem barju (D. Tome)
Gnezditel malega deževnika *Charadrius dubius* v antropogenih habitatih v Ljubljani (P. Trontelj)
O pojavljanju in prehranjevanju rdečenoge postovke *Falco vespertinus* v Slovenski Istri (M. Gjerkeš, L. Lipej)

Iz ornitološke beležnice:

Pernis apivorus, *Falco peregrinus*, *Falco tinnunculus*, *Charadrius* sp., *Charadrius alexandrinus*, *Limosa limosa*, *Limosa lapponica*, *Larus genei*, *Larus minutus*, *Sterna caspia*, *Strix uralensis*, *Merops apiaster*, *Hirundo daurica*, *Acrocephalus melanopogon*, *Hippolais polyglotta*, *Sylvia melanocephala*, *Phylloscopus trochilus*, *Ficedula albicollis*, *Tichodroma muraria*, *Passer domesticus italiae*, *Emberiza cia*, *Emberiza pusilla*

Moje srečanje s teleskopom (D. Šere)

Dokumenti:
Na petelina! (V. Luskovec)

Skrivnostna fotografija

Corrigenda

Društvena kronika februar–marec 1992

CONTENTS

33 Diet of the Barn Owl *Tyto alba* at Ljubljansko barje (D. Tome)

38 Breeding of Little Ringed Plover *Charadrius dubius* at anthropogenic habitats in Ljubljana (P. Trontelj)

44 About the occurrence and diet of Red-footed Falcon *Falco vespertinus* in Slovene Istria (M. Gjerkeš, L. Lipej)

49 **From the ornithological notebook:**

58 My encounter with a telescope (D. Šere)

62 Documents:
Tetrao urogallus (V. Luskovec)

63 Mystery photograph

64

64 Association chronicle February–March 1992

Fotografija na naslovnici: Krokav *Corvus corax* (P. Trontelj)

Front cover: Raven *Corvus corax* (P. Trontelj)

